

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Komparativ socialpolitik SoL 061

Den 9 januari 2004

**DET FINNS FLYKTINGAR I
SJÖBO**
VÄGEN FRÅN ETT NEJ TILL JA

Författare: Emina Malkic
Lois Rang
Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

Sjöbo - countryside in Sweden, became famous for something that isn't flattering. They made a vote against refugees with residence permit and didn't change their minds for more than 12 years. Since the year 2000 they have received refugees. This is an explorative study where we have chosen to interview four local politicians and two clerks from Sjöbo community. We looked at the change from a no to a yes. We found many reasons. The main reason was that the politicians were eager to do what they thought was "the right thing". We also wanted to see why they resisted to welcome refugees in the first place. Many speculations were made from varying sources in the literature, everything from racism to protect the neighbourhood. After the decision was made and the receiving of the refugees started. We found that the hospitality in Sjöbo was very much improved. The community had set up a goal to do this right and were looking in to different possibilities to be able to do so. Considering the governments regulations Sjöbo seems to be succeeding with their task. In the analyses of the results we have mainly used Rothsteins teori about legitimacy in democracy, also called the conditional consent by M Levi.

Innehållsförteckning

Förord	4
INLEDNING	4
Problemformulering	4
Syfte och frågeställningar	5
Metod	6
Källkritik	7
Fortsatt framställning	7
BAKGRUND	8
Svensk invandrapolitik, kort översikt	8
Det svenska flyktingmottagandet	11
Proposition I	11
Proposition II	12
SJÖBO	14
Sjöbos historia, kort överblick	14
Sjöbo och flyktingar	15
Folkomröstningen '88	15
TEORETISKA PERSPEKTIV	19
Villkorligt samtycket och dual nyttofunktion	19
Procedur och substans, demokratidoktrins skiljelinje	20
VÄGEN FRÅN ETT NEJ TILL JA	21
Vad finns det för åsikter om och attityder till folkomröstning '88?	21
Vad fick politikerna i Sjöbo att ändra folkomröstningens beslut, från ett nej till flyktingmottagning till ett ja, år 2000?	23
Hur ser flyktingmottagandet ut i en kommun med en längre period av uttalat flyktingmottstånd i förhållande till de riksdagslinjer som är fastställda, i dagsläget?	26
ANALYS	29
Sammanfattning och slutdiskussion	35
KÄLLFÖRTECKNING	39
Bilaga 1, Intervjufrågor	41
Bilaga 2, Kort presentation av intervjupersonerna	42
Bilaga 3, Begrepp och definitioner	43

Förord

Författarna till detta arbete har väldigt olika bakgrunder. Lois, stockholmare, boende i Sjöbo och Emina, bosnisk krigsflykting, boende i Malmö. Emina kom till Piteå '94 och har bara positiva erfarenheter av det mottagande hon och hennes familj fick. Lois hade aldrig hört talas om att det fanns positiva flyktingmottaganden i Sverige. Hon visste inte ens att det fanns flyktingar i Sjöbo. Lois berättade då för Emina vad som hände i kommunen '88, vilket hon aldrig hade hört talas om.

Samtidigt vill vi passa på att tacka alla intervjuade, Per-Ingvar Magnusson, Caj-Åke Andersson, Ingrid Nilgård, Lisbeth Göransson, Stefan Lundgren och Bo Nilsson. Det har varit roligt att få ta del av deras berättelser. Vi hoppas vi gör alla rättvisa, helger och tidsbrist till trots. Vi tackar även Ystad Allehanda i Sjöbo för information och artiklar.

Ett varmt tack vill vi slutligen rikta till vår handledare Torbjörn Hjort, för tålamod, all hjälp med uppslag och konstruktiv kritik.

Inledning

Problemformulering

Sverige har sedan 50-talet genom organiserad överföring tagit emot flyktingar inom ramen för en särskild flyktingkvot. Enligt det system för flyktingmottagande som infördes 1985 är det kommunerna som tar emot flyktingar och staten som har det övergripande ansvaret.¹ Integrationsverket träffar överenskommelser med kommunerna om att ta emot flyktingar, därefter ligger ansvaret på kommunerna att se till att flyktingarna får en bra introduktion i det svenska samhället. I dagsläget har Integrationsverket överenskommelse med 167 kommuner utspridda över hela Sverige.²

Sjöbo kommun är en väldigt speciell kommun i frågan om flyktingar och flyktingmottagande. Den är den enda kommunen som har folkomröstat i frågan. Resultatet blev ett starkt nej. Trots påtryckningar från både staten och medierna har Sjöbos politiker hållit fast vid folkomröstningsresultatet fram till år 2000. Vad fick sjöbopolitiker att ändra sitt beslut?

Fram till valet år '99 var sjöbopartiet det största partiet i Sjöbo kommun. Efter valet blev moderaterna det största partiet. Posten som kommunalråd tillföll Stefan Lundgren som i en intervju, kort efter segern, sa följande:

¹ Skr. 1996/97:24

² www.integrationsverket.se, (om integrationsverket)

- Sjöbo kommun kommer även i fortsättningen att säga nej till att ta emot flyktingar. Det säger kommunens nye starke man, moderaten Stefan Lundgren. Om flyktingströmmen till Sverige ökar kan det bli aktuellt med en ny folkomröstning i frågan /.../ Han kommer att fortsätta på den linje som företrädaren Sven-Olle Olsson, sjöbopartiet, slagit in på flyktingfrågan.³

Samma år som detta uttalande gjordes, ändrade dock Sjöbos politiker sin inställning till flyktingfrågan och beslutade om att ta emot flyktingar. I år gör Stefan Lundgren följande uttalande, som svar på frågor om han anser att Sjöbo kommun är en främlingsfientligt och rasistiskt kommun och om någonting görs för att motverka detta:

- /.../ Sjöbo kommun är inte en främlingsfientlig kommun. Jag känner inte till någon rasism i Sjöbo, som kommit till min kännedom. I samband med våra numera framgångsrika flyktingmottagning och på det sätt vi introducerar och integrerar våra nya invånare i samhället sker ett sorts förebyggande mot främlingsfientlighet. I skolan och inom övriga kommunala verksamheter sker kontinuerlig information mm för att motverka främlingsfientlighet eller snarare främlingsrädsla.⁴

Sjöbopartiet har drivit kampanj mot flyktingmottagandet sen deras bildande '90. Sjöbopartiet visar ännu idag ett starkt motstånd till flyktingmottagning och skriver på sin hemsida bl. a följande:

- I vår roll som oppositionsparti kämpar vi bl.a. mot den orimliga politik som Sjöbos makthavare bedriver. Gymnasiesatsningen har lagts på is och det har fattats beslut om flyktingmottagande i strid med folkomröstningsresultatet.⁵

Alla dessa uttalanden och Sjöbos hittills förda flyktingpolitik gör att vi ställer oss undrande till hur det kommer att gå för de mottagna flyktingarna i Sjöbo? Vilken framtid har de att vänta?

Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt arbete är att fördjupa oss i Sjöbos flyktingmottagande och flyktingpolitik mot bakgrund av dess historiska arv. En företeelse i Sjöbo som vi finner högst relevant för förståelse av vårt problemområde är folkomröstningen '88. Därför kommer vi fördjupa oss i attityder till och åsikter om denna händelse också. Vi kommer även att undersöka hur flyktingmottagandet ser ut i Sjöbokommun i förhållande till de statliga direktiv som införts för ändamålet.

Dessa frågor ska vi behandla:

- Vad finns det för åsikter om och attityder till folkomröstning '88?
- Vad fick politikerna i Sjöbo att ändra folkomröstningens beslut, från ett nej till flyktingmottagning till ett ja, år 2000?
- Hur ser flyktingmottagandet ut i en kommun med en längre period av uttalat flyktingmottstånd i förhållande till de riksdagslinjer som är fastställda, i dagsläget?

³ "Fortsatt flyktingstopp i Sjöbo efter valet", <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9809/22/telegram/inrikes19.html>,

⁴ Ur frågepanelen den 19 maj 2003, ställdes av en malmöbo, www.sjobo.se

⁵ www.sjobo.se (sjöbopartiet)

Metod

Som metod kommer vi att använda oss av både primärdata såsom kvalitativa undersökningar i form av personintervjuer och sekundärdata såsom avhandlingar, officiella tryck, kurslitteratur, tidningsurklipp och Internet. Det har forskats mycket om flyktingar och flyktingmottagning. För att avgränsa oss har vi valt att endast utgå ifrån de lagar och förordningar som regeringen fastställt, samt riktlinjer från Integrationsverket som riktar sig till kommunerna i flyktingfrågor. I vår undersökning kommer vi att fokusera på några händelser i Sjöbos historia. Dels kommer vår fokus att ligga på folkomröstningen '88 då Sjöbo sa nej till flyktingar och dels på perioden närmast år 2000 då beslutet ändrades. Slutligen kommer vi att redovisa för hur flyktingmottagandet ser ut i dagsläget. Vi är medvetna om att vårt val av kommun inte kommer att ge oss en representativ bild av hur flyktingmottagandet ser ut i landet i övrigt. Sjöbo kommun är speciell och det är just därför vi väljer den.

- Kvalitativa studier är ofta undersökningar av avgränsade karaktär och specifika miljöer, där målet är att ge en helhetsbeskrivning av processer och särdrag i dessa miljöer.⁶

Vi anser att en sådan studie lämpar sig för det vi avser att undersöka. Vi har valt att intervjua Sjöbos politiker och tjänstekvinnor. En närmare presentation av våra intervjupersoner finns att läsa i bilaga 2. Vi har intervjuat ordföranden och representanter från de framträdande partierna i Sjöbo, för att få uppfattning om deras syn på flyktingar och den flyktingpolitik som förs i kommunen. Dessa har intervjuats: ordförande för moderaterna, då dessa har vunnit det senaste valet, ordförande för socialdemokraterna, då de är det näst största partiet i Sjöbo, ordförande för folkpartiet, då de har fört debatten för flyktingmottagande i Sjöbo, samt en representant för sjöbopartiet, då dessa står i opposition och står för huvuddelen av motståndet till flyktingmottagandet. Vi har även intervjuat Sjöbos integrationssamordnare för att få information om hur det faktiska flyktingmottagandet ser ut. Vi anser att vårt urval av intervjupersoner är representativt och har validitet för vårt valda ämne.

Vi är medvetna om att en kvalitativ undersökning i forma av intervjuer har sina begränsningar. Det finns alltid en risk med intervjuer, att svaren i en intervjusituation blir tillrättalagda och politiskt korrekta.⁷ Detta kan ha relevans i vår undersökning då vi har intervjuat politiker. Vi är även medvetna om att vi som intervjuare kan ha påverkat de intervjuades svar, en

⁶ Repstad, 1999, sid. 15

⁷ Holme / Solvang, 1991

så kallad intervju effekt.⁸ Vi har emellertid försökt att göra intervjutillfällena så avslappnade och naturliga som möjligt.

Vi anser att det hade varit oerhört intressant att intervjua flyktingar i Sjöbo för att se hur de uppfattar sin omgivning och vad de anser om det mottagande de fick. Det finns inte tillräckligt med tid för att göra en sådan undersökning.

Vi har vid våra intervjuer använt oss av öppna och ostrukturerade frågor. Enligt Halvorsen är ostrukturerade intervjuer fruktbara när man inte vet vilken typ av frågor som ska ställas.⁹ Vi hade en omfattande intervjuguide med fasta frågor (se bilaga 1), men gav utrymme till våra intervjupersoner att tala fritt. Detta dels för att inte gå miste om relevant information på grund av för konkreta och avgränsade frågor, men också för att få en uppfattning om vad som ansågs vara relevant i kommunen. Alla intervjuer finns dokumenterade på band och vi har återgett den insamlade empirin så gott vi har kunnat. Vi hoppas att vi i vår framställning lyckats förhålla oss så objektiva som det bara går, alla våra fördomar till trots. I arbetet kommer vi inte gå in i någon begreppsdiskussion utan har en begrepps och definitions redovisning i bilaga 3.

Källkritik

Det finns mycket skrivet om Sjöbos historia och det finns mycket forskning om själva folkomröstningen som skedde '88. Tillförlitligheten i litteraturen som används anser vi vara relativt hög och det är vår ambition att vi tolkat och använt dem på ett korrekt sätt. Vad gäller material som hämtats från massmedia, så har vi inte lika stort förtroende för det, då vi anser att det är vinklat. Däremot litar vi på materialet inhämtat från de statliga internetsidorna. Fakta som återges i detta arbete gäller för aktuell tidpunkt. Det vi upptäckte på ex integrationsverkets hemsida var att innehållet förändras nästan dagligen. Det presenteras nya direktiv, propositioner, uppföljningsresultat. Information som inhämtats från de statliga sidorna gäller för period fram till mitten av december. Med anledning av detta, för färsk information hänvisar vi till hemsidan. Vi kommer även att redovisa vad vi fick fram ur våra intervjuer. Intervjuerna har varit mellan 50 - 70 min långa. Det som redovisas i uppsatsen är emellertid sådant som vi finner relevant utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Som vi redan nämnt tidigare, är vår förhoppning att vi lyckats förhålla oss till det insamlade materialet på ett så objektivt och fördomsfritt sätt som det bara gick.

Fortsatt framställning

Vi börjar med bakgrunden, där vi kort ger en översikt på den svenska invandrapolitikens historia, redogöra för de statliga direktiven samt framställer Sjöbo utifrån ett kortfattat historiskt

⁸ Roos, 1984

⁹ Halvorsen, 1998

perspektiv. Med bakgrunden vill vi ge läsaren en förståelse och bild av den problematik vi vill ta upp och behandla i detta arbete. Därefter tar vi upp de teoretiska perspektiv som vi anser användbara för att visa möjliga förklaringar och synvinklar på problemformuleringen. De teoretiska perspektiven följs av en empirisk framställning som sedan analysera utifrån bakgrunden och teorierna. Som avslutning kommer vi att slutdiskutera allt möjligt utan belägg eller förstånd.

Bakgrund

Svensk invandrapolitik, kort översikt

Den svenska invandrapolitiken växte fram i takt med att invandringen i början av 70-talet förändrades. Fram till 1975 fanns det ingen särskild politik för invandrare i Sverige.¹⁰ Invandringen uppfattades i första hand som en arbetsmarknadsfråga och därför låg ansvaret för dessa frågor inom Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) ansvarsområde. AMS var ansvarig för rekrytering av arbetskraft men även för integrationsfrågor och överföring av kvotflyktingar. Statens invandrarverk (SIV), som etablerades 1969, ansvarade för medborgarskaps-, uppehålls- och tillståndsfrågor samt information och opinionsbildning.¹¹

De invandrade hänvisades till de allmänna välfärdssystemen och det allmänna synsättet var att invandrarna skulle assimileras i samhället.¹² I regeringsproposition (1868:142:107) skrev man bl. a. Följande:

- Om invandraren avser att bosätta sig i Sverige för gott, är det angeläget för såväl honom som samhället att han såtill vida smälter in i befolkningen att han i det långa loppet inte känner sig främmande i samhället.¹³

Så småningom visade sig dock att den generella politiken var otillräcklig i vissa avseenden, då de invandrade exempelvis inte kunde konkurrera med den inhemska befolkningen på lika villkor. Bristande språk- och samhällskunskaper kunde vara några försvårande faktorer. Inställningen att en särskild politik för invandrare var nödvändig växte fram under 60-talet och ledde till att riksdagen, år 1975, fattade beslut om riktlinjer för en invandrar- och minoritetspolitik. Målen för invandrapolitiken var *jämlikhet, valfrihet* och *samverkan*.¹⁴

- **Jämlikhetsmålet** innebär att invandrare skulle ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter som den övriga befolkningen.
- **Valfrihetsmålet** innebär att medlemmar av språkliga minoriteter skulle kunna välja i vilken grad de ville bibehålla och utveckla sin ursprungliga identitet och i sin kulturverksamhet inom den svenska kulturgemenskapen.
- **Samverkansmålet** innebär att en ömsesidig och omfattande samverkan skulle finnas mellan å ena sidan invandrar- och minoritetsgrupper och å andra sidan majoritetsbefolkning i frågor av gemensamt intresse.¹⁵

¹⁰ Riksdagens revisorer, rapport 2000/01:12

¹¹ Kadhim, 2000

¹² Riksdagens revisorer, rapport 2000/01:12

¹³ Kadhim, 2000, sid.17

¹⁴ Riksdagens revisorer, rapport 2000/01:12

¹⁵ Kadhim, 2000, sid. 18

Härmed var grunden lagd för den Svenska invandrapolitiken. Närmare innehåll för invandrapolitiken lades fast åren närmast efter 1975. Förändringarna har, med några undantag, skett inom ramen för de redan existerande åtgärderna¹⁶ som fastställdes. 1984 kom exempelvis regeringen ut med propositionen 1983/84:124, "Mottagande av flyktingar och asylsökande". Enligt propositionen skulle ansvaret för överföring och mottagande av flyktingar överföras från Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) till Statens invandrarverk (SIV). Vidare föreslog propositionen att SIV skulle få i uppdrag att träffa avtal med kommunerna om mottagande av flyktingar och asylsökande, mot statlig ersättning. Detta kallades för "Hela Sverige strategin". Härmed kom så gott som alla landets kommuner att engageras i flyktingmottagandet. Tanken var att motverka en koncentration av flyktingar till vissa bostadsorter.¹⁷ Staten hade fortfarande det övergripande ekonomiska ansvaret för flyktingmottagningen, men kommunerna kom nu att spela en central roll som flyktingmottagare och anordnare av samhällsservice för flyktingar.¹⁸ Avtalet innebär att kommunerna få vissa riktlinjer från Integrationsverket, avtalet är löpande om det inte sägs upp av ena parten. Idag är det 167 kommuner av sammanlagt 290 som har avtalat med Integrationsverket. En del kommuner har satt stopp för själva avtalet men inte stängt dörren för flyktingar i allmänhet. Andra kommuner har tagit in en större del och har för tillfället stopp. Det är bara fåtalet kommuner som aldrig tagit emot flyktingar, där av Vellinge. **Fotnot**

Under 80-talet kan man säga att det rådde en bred enighet om hur invandrar- och flyktingpolitiken skulle föras. Dock hävdades det redan då från socialdemokratiskt håll att moderaterna stod för en restriktiv politik. Här är ett urklipp ur en riksdagsdebatt från 1984 (protokoll 1983/84:165 & 166) angående proposition 1983/84:144, Flyktinglagstiftningen. Anita Gradin, socialdemokratiskt statsråd anförde bland annat följande:

- Därför, herr talman, är det djupt beklagligt att det finns krafter i det svenska samhället som nu väljer att gå en annan väg, som i ord säger sig vara anhängare av den traditionella svenska politiken på detta område, men som i gärning verkar för en ny, annan och mer restriktiv flyktingpolitik.
- Moderaterna har nu valt att göra avsteg från den parlamentariska samstämmighet som har präglat vår flyktingpolitik ända sedan 1940-talet, och detta i ett läge när flyktingproblemen i världen är större än någonsin (Anita Gradin (s), anf. 107).¹⁹

Moderaterna menade dock att det i stora drag rådde enighet om vilken politik som skulle föras. Under samma debatt diskuterades flyktingsituationen i världen och Sveriges ansvar. Majoriteten ansåg att flyktingsituationen i världen var svårare än på länge och att Sverige hade ett ansvar att "lindra" denna svåra situation.

- Alla debattörer utom två Gullan Lindblad (m) och Gunnel Liljegren (m), uttrycker aktivt denna lindringsvilja.²⁰

¹⁶ Prop. 1997/98:16

¹⁷ Dahlstedt, 2000

¹⁸ Kadhim, 2000

¹⁹ Dahlstedt, 2000, sid. 14

Överlag rådde enighet om att Sverige måste slå vakt om den traditionella och generösa svenska flyktingpolitiken och föregå med gott exempel för omvärlden. Det fanns oro över att de restriktiva strömningarna skulle få fäste i den svenska politiken. Elver Jonsson (fp) uttryckte följande:

- /.../ vill vi från folkpartiet klart deklarerat att vi inte är beredda att stödja förslag som skulle innebära inskränkningar i vårt stöd till flyktingar vare sig inom eller utom Sverige. Besparingar måste göras på andra områden - inte där de drabbar de allra fattigaste och mest utsatta (anf. 91)²¹

Under 90-talet skedde det en förändring inom den svenska invandrar och flyktingpolitiken. I sin studie "Svensk invandrar- & flyktingpolitisk riksdagsdebatt, 1980- och 1990-talsdebatter - översikt och jämförelser" menar Inge Dahlstedt att den konsensusorientering som präglade invandrar och flyktingpolitiken under 80-talet kom under 90-talet att ersättas av en mer konfliktorientering. Dahlstedt skriver bland annat följande:

- Skillnaderna berör i första hand förhållningssättet eller det politiska tonläget /.../ Debatterna visar på en övergång från en dominerande konsensus orientering (på 80-talet) till en i ökande grad konfliktorientering (under 90-talet), parallell med en tilltagande partipolitisering av berörda frågor. Fokuseringen har blivit integrationspolitisk i högre grad är specifikt invandrarpolitisk.²²

Kadhim Abdul M. skriver i sin avhandling "Svenskt kommunalt flyktingmottagande" bl.a. att populismen²³ i svensk politik aldrig varit så stark som under slutet av `80 och början av `90 talet. Vidare skriver Kadhim Abdul M. att den politiska opinionen mobiliserades mot invandrare och flyktingar med argument som "vi har inte råd med dem", eller "våra barn och gamla borde komma i första hand" eller "de är inte riktiga politiska flyktingar" etc. (Ursprungligen protokoll 1992/93:60) Direkt eller indirekt gavs invandrare och flyktingar skulden för de rådande samhällsförhållanden samt för deras egen segregations och utanförskap. Det har även blivit vanligare att öppet använda sig av ord såsom extremism, terrorism, spionage, brottslighet osv. som legitima skäl för att begränsa flyktingmottagningen.²⁴ Förändringar i flyktingpolitiken under `90-talet ledde även till ändringar i utlänningslagen som trädde i kraft 1 januari, 1997, ett exempel är vilka som ska ha rätt till skydd i Sverige. Begreppen de facto flykting samt krigsvägrare togs bort och istället infördes, vid sidan om flyktingbegreppet,

- skyddsregler för personer som riskerar dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan förnedrande eller omänsklig behandling eller bestraffning, för personer som drivits påflykt på grund av väpnad konflikt eller miljökatastrof och för personer på grund av kön eller homosexualitet riskerar förföljelse.²⁵

²⁰ Ibid. Sid. 15

²¹ Ibid. Sid.15

²² Ibid. Sid. 39-40

²³ Rörelse eller ideologi som väddar till "folket" som grupp. Spelar på och anser sig företräda ett folkligt missnöje. Populistiska rörelser har förekommit både inom högern och vänstern. I Sverige utgör Ny demokrati ett nutida ex)

²⁴ Kadhim, 2000

²⁵ Wikrèn / Sandsjö, 1999

Det svenska flyktingmottagandet

Riktlinjer för introduktionen för flyktingar m.fl. finns dels i propositionen 1989/90:105 ”*Samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna mm*” samt i propositionen 1997/98:16 ”*Sverige, framtiden och mångfalden - från invandrapolitik till integrationspolitik*”. Här nedan följer en kort sammanfattning av dessa.

Proposition I

I propositionen om samordnat flyktingmottagande redovisades ett program som skulle underlätta för flyktingar att snabbare få en förankring i det svenska arbets- och samhällslivet. I propositionen slogs fast bl.a. följande; samhällets samlade insatser under den första tiden i Sverige ska syfta till att ge flyktingen förutsättningar att snabbast möjligt få en bostad, en reguljär sysselsättning med normal försörjning, goda kunskaper i det svenska språket samt förutsättningar för att bli delaktig i samhällslivet. Kommunerna ska ha ett samordnande ansvar för introduktionsinsatserna för nyanlända flyktingar samt förutsätts göra upp individuella planer för flyktingarnas introduktion i det svenska samhället. Den individuella planen ska göras tillsammans med flyktingen själv och i samverkan med den lokala Arbetsförmedlingen. I propositionen betonas vikten av en helhetssyn och samordning mellan olika myndigheter som är delaktiga i introduktionen, detta för att ett lyckat utfall ska uppnås. Det betonas även att fackliga organisationer, arbetsgivarna och frivilligorganisationer ska ha en mer aktiv roll i arbetet med flyktingar än det var fallet dessförinnan.²⁶

En viktig del av introduktionen är undervisningen i svenska för invandrare (sfi). Enligt skollagen (1985:1100) har kommunerna en skyldighet att så snart som möjligt, och senast inom tre månader efter det att rätt till sfi inträtt (om inte särskilda skäl föreligger) tillhandahålla sfi till de personer som är bosatta i kommunen och som saknar grundläggande kunskaper i det svenska språket. Betydelse av insatser i övrigt inom utbildningsväsendet samt olika praktikmöjligheter och de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som Arbetsmarknadsverket svarar för, också betonas. Kommunernas insatser ska syfta även till en delaktighet i samhällslivet som ger flyktingen förutsättningar att påverka sin egen situation och därmed främja goda etniska relationer.²⁷

²⁶ Dir. 2001:87

²⁷ Ibid.

Under den första tiden i kommunen är flyktingens försörjning tillgodosedd antingen genom försörjningsstöd (socialbidrag) enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller genom introduktionsersättning.²⁸

Introduktionsersättningen infördes den 1 januari 1993, genom lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Enligt denna lag har kommunerna möjlighet att under en introduktionsperiod bevilja introduktionsersättning istället för försörjningsstöd till flyktingar och vissa andra utlänningar som omfattas av det kommunala flyktingmottagandet. För att erhålla introduktionsersättning måste flyktingen följa den introduktionsplan som upprättats i samråd med denne och kommunen.²⁹ Det är kommunerna själva som fastställer ersättningens utformning och storlek.³⁰

Denna ersättningsform rekommenderas starkt av både regeringen som dagens Integrationsverket. I den integrationspolitiska propositionen (prop.1997/98:16) anför regeringen bl.a. att det inte är bra att försörjningsstöd (socialbidrag) utgör normalförsörjning för de nyanlända invandrarna. Det har visat sig att ett långvarigt beroende av försörjningsstödet riskerar att bryta ner människors egen kraft och förmåga och därmed försvåra för dem att bli självförsörjande. Introduktionsersättning är direkt kopplad till ett aktivt deltagande i introduktionen och därmed anses vara lämpligare, anser regeringen.³¹

Proposition II

De mål och riktlinjer för introduktionen för flyktingar m.fl. som fastställdes i propositionen om samordnat flyktingmottagande ligger fast. I den integrationspolitiska propositionen (1997/98:16) bedömer regeringen emellertid att introduktionen för skyddsbehövande behöver förbättras i flera avseenden. Regeringen gör följande bedömningar:

- Statliga och kommunala myndigheter bör uppmärksamma alla nyanlända invandrades behov av stöd i syfte att underlätta deras försörjning och delaktighet i samhället. Även barns och ungdomars behov bör uppmärksammas. Individens behov och förutsättningar bör vara utgångspunkten för stödet.³²
- Kommunerna bör även i fortsättningen anordna individuellt inriktad introduktion för skyddsbehövande och andra invandrare som kommunen får särskilda statliga bidrag för. Introduktionen bör dock förbättras i flera avseenden inom den nuvarande ramen. Detta bör ske genom att introduktionen i större utsträckning än hittills utgår från individens behov och förutsättningar och i högre grad utformas tillsammans med denne samt planeras och genomförs i samverkan mellan olika parter. Inte minst folkrörelserna bör kunna spela en viktig roll. Introduktionen bör också utformas så att den kan följas upp och resultatet återförs till anordnarna. Stöd och insatser bör samlas i ett introduktionsprogram som liksom i dag kommer till uttryck i en individuell introduktionsplan.
- Introduktionsprogram för vuxna bör innehålla svenskundervisning för invandrare (sfi), praktik i den utsträckning som är möjligt, orientering om svenska samhällsförhållanden och svenskt arbetsliv samt information om vardagslivet i en kommun. Introduktionsprogram för barn och ungdomar bör innehålla de insatser som behövs för att de på bästa sätt skall kunna delta i förskoleverksamhet och skolverksamhet.

²⁸ Ibid.

²⁹ Skr. 1996/97:24

³⁰ Dir. 2001:87

³¹ Ibid.

³² Prop. 1997/98:16

- Inom ramen för introduktionsprogrammet bör nyanlända invandrare ges möjlighet att få svenska kontakter. Kommunerna bör i anslutning till introduktionsprogrammet uppmärksamma nyanlända invandrades hälsoproblem och vid behov ta initiativ till rehabiliterande insatser.
- Den statliga myndighet som skall ansvara för integrationsfrågor bör följa upp introduktionen och återföra resultatet av uppföljningen till kommunerna. Uppgifter från kommunerna är ett viktigt underlag i myndighetens uppföljning.
- Invandrarverkets verksamhet för asylsökande skall underlätta genomförande av introduktionsprogram. Invandrarverket skall ge kommunerna information om de personer som erhållit uppehållstillstånd som kan ligga till grund folkbokföring, så att introduktionsprogrammet kan utformas och påbörjas så snart den nyanlända kommit till kommunen.³³

Behov av en kontinuerlig uppföljning av integrationspolitiken betonas för att de integrationspolitiska målen ska kunna uppnås.

Ett resultat av propositionen blev att en ny myndighet upprättades den 1 juni 1998. Myndigheten fick benämningen Integrationsverket. Integrationsverket har det övergripande ansvaret för att integrationspolitiska mål och syssätt får genomslag på olika samhällsområden och ska aktivt stimulera integrationsprocesserna i samhället. Vidare har Integrationsverket det övergripande ansvaret för att verka för lika rättigheter och möjligheter för alla samt för att förebygga och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.³⁴ Integrationsverket ansvarar även för att nyanlända invandrare får stöd för sin integration i det svenska samhället.

I propositionen betonas vikten av Arbetsförmedlingens medverkan i introduktionen. Regeringen menar att det är viktigt att de nyanlända från början får en orientering om och en realistisk bild av den svenska arbetsmarknaden.³⁵

Arbetsförmedlingens insatser har kritiserats mycket när det gäller deras engagemang i introduktionen för de nyanlända. Arbetsförmedlingens roll i introduktionen är oerhört viktig men samtidigt väldigt svår. Integrationsverket redovisade i sin delrapport 2001 "Förbättrad introduktion för nyanlända invandrare" (INT-19-01-1578), att majoritet av kommunerna anger att arbetsförmedlingen i alltför liten utsträckning deltar i introduktionen. Introduktionslängd i normalfallet är högst två år men kan förlängas i fall det skulle behövas med hänsyn till den enskildes behov.³⁶

Enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande mm, erhåller kommunerna statlig ersättning för mottagande av flyktingar. Huvuddelen av den statliga ersättningen är en *shablonersättning*.³⁷ Kommuner som träffar en överenskommelse med integrationsverket om flyktingmottagande får även en *grundersättning*.³⁸ Vid sidan om dessa kan

³³ Ibid.

³⁴ Dir. 2001:87

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Skr. 1996/97:24

³⁸ www.integrationsverket.se (statlig ersättning till kommunerna)

ersättningen lämnas för vissa andra kostnader för olika kategorier av personer som omfattas av det kommunala flyktingmottagande.

Sjöbo

Under 80-talet använde sig centralmakten i Stockholm av många vackra ord inom flyktingpolitiken så som solidaritet, jämlikhet, valfrihet och samverkan. Allt efter att trycket i Trelleborg och Ystad ökade av flyktingströmmarna blev det allt viktigare för staten att kommunerna tog sitt ansvar. Men det var inte alla kommuner som svalde direktiven med hull och hår. I en kommun, Sjöbo kommun, fick vi se någonting helt annat.

Sjöbos historia, kort överblick

1850 fanns det 150 invånare³⁹ i byn där de flesta livnärde sig på storgodset Övedskloster⁴⁰ och dess jordbruk, en liten betydelse hade orten med sitt gästgiveri och tingshus. Som var en knut punkt med hästbyten mitt i Skåne. Det närmaste hundra året ökade det upp till tre tusen i hela kommunen. Utvecklingen började bland annat i och med att järnväg, hantverkare, industrier och att det stora godset, ägt av Ramel⁴¹, sålde ut jord. Kronan hjälpte till med lån och låga räntor. Små jordbruk med självförsörjning ökade och inflyttningen med den. Industrier och handeln ökade markant när torgdagarna infördes.⁴²

En kvinna är värt att nämna, Malena Persson som startade ett imperium under sekelskiftet och var då den största arbetsgivaren. Hennes man nämns bara som i parantes och dog tidigt. Hon stod bakom stationsbyggnaden, tegelbruk och införandet av elektricitet och flera andra storbyggen. Sjöbo var populärt för sina torgdagar och inflyttningen kom med flera yrkestitlar.⁴³ När järnvägen blev klar och invigdes den 20 september 1893, växte Sjöbo ytterligare i flera decennier. Men under 50-talet stagnerade det, järnvägen lades ner 1966. Sedan under 70-talet ökade invandringen något (varav en född utomlands) och det fanns gott om arbete på orten.⁴⁴

Idag bor det 3000 i byn och 17 000 invånare i hela kommunen⁴⁵. Som har förändrats genom tiden och innehållit olika byar och samhällen, så det är svårt att titta på folkökningen, eftersom

³⁹ Schandersson, 1975

⁴⁰ Ett Slott utanför Sjöbo, stor som en hel by med kyrka och allt.

⁴¹ Friherrinnan Madeleine Ramels föräldrahem, moderat på Sven-Olles tid som kämpade för flyktingar.

⁴² Klang, 1995

⁴³ Klang, 1993

⁴⁴ Klang, 1995

⁴⁵ www.sjobo.se

vissa orter har lagts till och några fallit ifrån. De flesta som bor på orten idag är fortfarande halvtidsbönder med en annan anställning vid sidan om. Många av Sjöbobor pendlar, det är ung. 2000 varje dag, de tar buss och bil, bland annat till de större städerna västerut. Snart kommer flera även att ta tåget, då de idag sittande politikerna vill ha järnväg igen i Sjöbo.

Sjöbo och flyktingar

I mitten på 80-talet sattes Sjöbo på Sveriges karta som ett rasistiskt och främlingsfientligt samhälle där centerpartiet med Sven-Olle Olsson⁴⁶ i spetsen planerade en folkomröstning om flyktingmottagning. Det var skrivelser i tidningen om för och emot och dåvarande partiledare som satt i Stockholm tyckte överlag att det var osmakligt. Andra sa att det var massmedia som stod för det största feltrampet som gjorde det hela till en såpa. Att de skulle vara en drivande faktor för ett nej i folkomröstningen kanske inte går att spekulera i. Men att de skrev väldigt mycket och att det var stora nyheter i de flesta tidningarna går inte att undgå. Biblioteket i Sjöbo har en pärm fullsmockad med tidningsutklipp, från 1985 till 1989, en gedigen samling. Det fanns tidningar från bl. a Kanada och Japan som följde jippet, som en del tyckte att det blev. Svenska tidningar hade mittuppslag och det fanns nog inte många i Sverige som missade vad som hände i Sjöbo. Folkomröstningen genomfördes den 18 sep 1988 med 67,5 % röster emot flyktingmottagning.⁴⁷

Folkomröstningen `88

Det har spekulerats mycket om vilka faktorer det var som gjorde att just Sjöbo genomförde en folkomröstning och att resultatet blev nej till flyktingmottagning. Vi ska försöka titta på några av de orsaker som kunnat stå för den upptrappning till den utgång som det blev 1988. Vi kan börja med att titta på den skrivelse som skrevs 1984 av Länsarbetsnämnden i samband med den stora skara flyktingar som kom till Trelleborg och Ystad samma år. Med flyktingarna kom praktiska problem, som vart de skulle ta vägen men även tråkigheter som brandbomber mot flyktingförläggningar, anklagelser om förskingrade pass och organiserad flyktingsmuggling mm. Det blev en snabbt uppblossad debatt i Sverige och framförallt i Skåne. I Malmö blev skånepartiet känt som ett flyktingfientligt parti. De var de första att föra fram kravet på en kommunal folkomröstning i flyktingfrågan. Carl P Herslow hade ett närradioprogram där hans

⁴⁶ Han går inte att komma förbi i Sjöbos historia, även om han inte är född där. Han är uppväxt på Österlen, flyttade sedan vid tio års ålder och tillbringade sina ungdomsår i Heingeberg. Sedan bodde han i Röddinge som bonde enda fram tills han flyttade, på äldre dar in till villa i Sjöbo, där han nu bor. Han har lämnat politiken och ångrar ingenting som han säger. Han själv, Per Ingvar Magnusson och Börje Ohlsson blev uteslutna från Centern och bildade Sjöbopartiet 1990.

analys var att folk inte var rasister utan inte hade råd. Herslow använder sig av uttrycket, småföretagarperspektiv som med en ekonomisk argumentation sammanföll med de politiska strömningarna i Malmö. Många människor gav uttryck för okunnighet och rädsla inför det främmande. De som skriver boken 'Vi mot dem' tror att händelserna i Ystad och Trelleborg, den uppmärksamhet de fick i offentligheten och skånepartiets framgång i kommunalvalet i Malmö 1985 är faktorer som kan beaktas i en diskussion om bakgrunden till det som sedan hände i Sjöbo.⁴⁸

Vissa hävdar att det är det nazistiska arvet från sitt starka fäste i området under trettioalet. De skriver om hakkors på gatorna och på balkongerna i Sjöbo. Jan Samuelsson från Ystad Allehanda skriver om,

- att nazisterna satt i kommunfullmäktige långt efter kriget. Om upploppen och demonstrationerna. Hur kampen mot nazisterna organiserades. Att antalet nazistmöten var ovanligt stort. Att SA-läger förlades hit. Att kyrkan hade högerextrema nationalister i sin ledning. Om forskaren från Skurup som hjälpte till att bana väg för rasbiologin och steriliseringen av handikappade och avvikande. Och att det fanns nazister och extrema nationalister inom alla samhällsklasser och institutioner; i politiken, i domstolar, företagsledning, inom polisen, bland hantverkare, intellektuella, i adelskretsar, bland militärer, arbetare och husmödrar.⁴⁹

Han fortsätter med att det kanske inte alltid kommer att vara en behaglig läsning men menar att den är absolut nödvändig för att förstå sin hembyggs historia. De visar även en kartläggning om de olika partiernas väg genom historien och att det finns ett parti existerande än idag som heter SNF, Sveriges Nationella Förbund, från femtioalet. Att detta skulle ligga i grund för ett förklaringsvärde för folkomröstningen tycker däremot inte Fryklund/Peterson, 'Vi mot dom'. För Sjöbotrakten är inte den enda som har dessa traditioner, vare sig i Skåne eller i landet i övrigt.

Dessutom verkar det tveksamt om sådana traditioner kan ges något värde för en politisk process som dels utspelas 50 år senare, dels mobiliserar 70 % av invånarna. I så fall måste dessa traditioner vara mycket starka och kommit tydligt till uttryck även i andra sammanhang under den mellan liggande tiden. De vill inte helt tillbakavisa detta argument, men menar att det finns historisk forskning på området och att de inte kommer att gå in på det. De vill heller inte utesluta att i en länge statisk miljö och i många avseenden varit undandragna viktiga utvecklingstendenser i samhällsutvecklingen, det kan ha bevarats, ett kulturellt klimat, tankar och åsikter som reproducerats generationsvis.⁵⁰

⁴⁷ Tidnings urklippssamling på informationsavdelningen Sjöbobibliotek

⁴⁸ Fryklund/Peterson, 1989

⁴⁹ Jan Samuelsson, 2000, artikelserie från den 13 juni.

⁵⁰ Fryklund / Peterson, (1989)

En fråga till Sture Nilsson⁵¹ i Sjöbo av Anders Wahls bok, hur det kunde komma sig att man i landstinget över partigränserna är ense om att man ska vara solidarisk med den allmänna flyktingpolitiken, medan man i Sjöbo intar en kraftig avvikande hållning?

- Vi har en sån landsbygd här, att man inte har bredd på sin bekantskapskrets. Det gör att man känner sin egna lilla bit och värnar om den. Man känner ingen solidaritet med andra än de närmaste. Själv är jag ingen riktig Färsing och upplever det på ett annat sätt än de infödda. När jag en gång i tiden flyttade till var de flesta släkt mer eller mindre släkt med varandra. Jag känner trycket att inte vara infödd, att vara utböling och att jag egentligen borde blivit där jag var. Det uttrycktes inte direkt, utan det gick att känna. /.../ Man delade våt och torr. Men med andra människor fick man lätt känslan av att de sökte hålla en påavstånd... Å andra sidan tror jag inte det egentligen är nå speciellt med Sjöbo. Nå sånt här kan inträffa i många samhällen av den här typen och storleken. Sen kan det ju naturligtvis finnas något av den nazistiska mentaliteten.⁵²

Här pratar en Sjöbobo om det dubbla främlingskapet som Fryklund/Peterson skriver om i deras bok: 'Vi mot dom', Det dubbla främlingskapet. Där de menar att ett nej till flyktingmottagande kan ha sina grundvalar i rasism, men behöver inte vara det. Utan att det är mer en främlingsmisstro. Främling kan i denna betydelse vara i stort sätt alla som kommer "utifrån". Det kan lika gärna riktas mot "stabor", "Stockholmare" och "akademier från Lund", som mot "utlänningar" och "flyktingar". Om man ser främlingsmisstro som en allmän hållning byggd på tradition och kultur, och rasism som en specifik hållning mot vissa klart definierade grupper, mellan dessa två hållningssätt kan man placera orden: främlingsfientlighet, invandrarfientlighet och flyktingfientlighet. Det samtliga begrepp har gemensamt är att de uttrycker en avgränsning mellan 'vi och dom', där grundvalen för 'vi' är Sjöbo⁵³

Sociologen Zygmunt Bauman menar att främlingsfientligheten inte behöver bottna i illvilja utan att det lika väl kan handla om ren försvarsmekanism. Zygmunt menar då att för att någon ska uppfattas som främling, måste resten av omgivningen uppfattas som bekant, som någon form av "vi-gemenskap". Närvaron av en främling, i detta sammanhang en invandrare, kan upplevas som en störning av den ordningen och den tryggheten som den gemenskap av bekanta inger, som i sin tur leder till konflikt.⁵⁴ En annan anledning sägs vara att det var böndernas starka fäste i trakten och deras oförmåga att se utanför sina marker med utbildade ögon. "Bondesamhällets konservatism", man är självförsörjande, behöver ingen, ser världen från en traktor.⁵⁵ De hade svårigheter med att se förändringar och blev påverkade av Sven-Olle och hans retorik. Sven-Olle talade om de stora mängder människor som skulle välla in på Västergatan och att de hade mer för vana än svenskar att mörda. Han hade målande bilder och talade mycket bra och säkert. Han säger bland annat i ett tal den 5 dec. 1985:

⁵¹ Han blev medlem i SSU 1939. Blev senare ordförande i Sjöbo SSU och 1954 valdes in i kommunfullmäktige. Till kommunstyrelsen kom han 1969.

⁵² Wahl, 1988, sid. 33

⁵³ Fryklund / Peterson, 1989, sid.41

⁵⁴ www.sverigemotrasism.nu (begrepp främlingsfientlighet)

⁵⁵ Wahl, 1988

- /.../Men det finns i vissa människors handlingsmönster bitar som vi inte kan acceptera, vare sig vi som är motståndare till att alltför många flyktingar kommer hit eller er som är på den andra sidan. I vårt handlingsmönster ingår exempelvis att som ikväll debattera, diskutera, argumentera och kanske till och med demonstrera. Men vi ersätter aldrig detta vare sig med vådshandlingar, med vapenhot eller mord. Och det är dock ett handlingsmönster som finns i en hel del länder/.../.⁵⁶

För detta uttalande blev Sven-Olle polisanmäld av Birger Halldén⁵⁷, men efter drygt en månad fann åklagarmyndigheten i Malmö Sven-Olle inte skyldig till hets mot folkgrupp. Förundersökningen lades därför ner. Sven-Olle säger även i kommunalfullmäktige den 29 okt. 1987, följande:

- Förstå inte våra politiker vad som håler på att hända med gamla Sverige? Det kommer ju in så många flyktingar från fjärran länder såvem som helst kan räkna ut att nästa generation svenskar inte längre är blonda och blåögda.⁵⁸

Sen lämnar han tillsammans med moderaterna in en motion i januari 1988, Motion 119. I den står det bland annat:

- Flyktingströmmen till vårt land blir allt stridare /.../ Storleksrelationen mellan invandringen och den svenska nativiteten ter sig skrämmande för många svenskar /.../ Flyktingmottagningen ställer stora krav på våra sociala service, men också krav på bostäder och sysselsättning /.../ Ungdom, lågavlönade och pensionärer med låg pension får ta det tyngsta lasset för vår flyktingpolitik och förståelsen för denna är hos många obefintlig /.../ Flyktingarnas brist på sysselsättning medför att dessa utgör markanta inslag i gatulivet och på offentliga platser under den tid, då vi svenskar är på våra jobb för att tjäna ihop till bl a den skatt, som är en förutsättning för nuvarande flyktingpolitik. Om inte dess förhållanden ändras är risken stor för begynnande rasism i vårt samhälle /.../

Det finns de som hävdar att det var rätt tid och att platsen blev Sjöbo, var bara en slump. Att det handlade om att Sjöbo blev en symbol för främlingsmisstro, ett begrepp som uttrycker en avgränsning mellan ”vi” och ”dom”. I denna enkla tudelnings form samlas högst olika mottagningar, där flyktingfrågan kan kombineras med andra ideologiska och politiska teman. En sådan kombination är den mellan ett uppror mot den förda flyktingpolitiken och kritik av det svenska systemet.⁵⁹

Trenden höll i sig och Sjöbo tog inte emot flyktingar alls under hela 90-talet. Kommunhuset var fullt av politiker som hade varit med ett tag, de var äldre och röstade som Sven-Olle. Mycket få ställde sig upp och opponerade sig emot Sven-Olle. De flesta kände sig skamsna och överkörda, kunde inte argumentera emot. Sven-Olle kom in i Sjöbo som politiker sedan stor kommunen bildades 1974, med centerkamraten Börje Ohlsson hade de makt fram till 91, då Sjöbopartiet blev invalt med majoritet och som Sven-Olle som ordförande. De satt som regerande herrar och det fanns inte mycket öppenhet eller samarbete interkommunalt. Det var inga öppna dialoger eller friska vindar att se i kommunhuset på den tiden. Den tunga atmosfären av äldre, fasta åsikter dominerade. Men sedan mitten på 90 talet hände förändringar. Sven-Olle som drev frågan om gymnasium i Sjöbo, blev nerröstad och fick ge sig. Moderaterna tog makten i kommunen `98 och Stefan Lundgren blev ordförande i kommunfullmäktige. Nya vindar

⁵⁶ Ibid. Sid.89

⁵⁷ Birger Halldén är en pensionerad FN-tjänsteman som satt i kommunfullmäktige som socialdemokrat 1985.

⁵⁸ Wahl, 1988, sid.83

började blåsa i Sjöbo, framtidstro och hopp började lysa i korridorerna. Stefan Lundgren har allt som oftast dörren öppen, vilket Sven-Olle aldrig hade.⁶⁰

Vi har fram till nu redogjort för de direktiv som finns från statens sida angående flyktingmottagning. Vi har även gjort en historisk överblick av Sjöbo, dess folkomröstning och de möjliga bakomliggande orsaker till denna, som tas upp i litteraturen. Vi kommer nu att fortsätta med att nämna några teoretiska perspektiv.

Teoretiska perspektiv

Villkorligt samtycke och dual nyttofunktion

En statsvetare som har intresserat sig för frågor om intressen och värderingar bakom politiskt beteende i västerländska demokratier är Bo Rothstein. I sin bok "Vad bör staten göra?", tar Rothstein bl. a upp olika teorier och förklaringsmodeller till bakomliggande orsaker till det mänskliga politiska agerandet. Han tar upp möjliga orsaker till varför vissa politiska åtgärdsprogram får genomslag och det offentliga stödet medan andra misslyckas.

En teori som Rothstein pratar om är Margaret Levi`s teori om det "villkorliga samtycket", som Rothstein föredrar att kalla legitimitet. Enligt denna teori är villkorligt samtycke och legitimitet avgörande för vilket stöd den offentliga politiken kan räkna med att få från medborgarnas sida. Möjligheten att uppnå ett tillräckligt stort stöd för den offentliga politiken bygger enligt Levi på tre olika villkor:

Det första villkoret handlar om tilltron till *åtgärdsprogrammets rättfärdighet*. Detta villkor kan vara svårt att uppfylla när det gäller selektiva program, exempelvis säråtgärder för flyktingar, då dessa enbart gynnar speciellt utpekade grupper eller intressen. Här menar Rothstein att det är av stor vikt att de ledande politiska beslutsfattarna är beredda att gå in i en moralisk diskussion och motiverar åtgärden utifrån någon slags teori om rättvisa och rättfärdighet. Detta villkor väljer Rothstein att kalla för kravet på *substantiell rättvisa*.

Det andra villkoret handlar om att medborgarna bibringas uppfattningen att övriga medborgare också bidrar solidariskt, dvs. en rättvis fördelning av bördorna.

Det tredje villkoret handlar om procedurell rättvisa, dvs. krav på att åtgärdsprogrammet genomförs på ett rättfärdigt sätt.

⁵⁹ Fryklund /Peterson, 1989

⁶⁰ Bo Nilsson, Socialdemokraternas ordförande i Sjöbo

- /.../Medborgare som anser staten som rättfärdig i denna mening uppfattar i allmänhet att de deltagit i beslutsfattandet, de uppfattar offentliga beslutsfattare som relativt opartiska och neutrala, de anser att de själva blivit behandlade med respekt och de anser resultatet av processen som rättfärdigt, om än inte fördelaktigt.⁶¹

En annan möjlig förklaring till det mänskliga politiska agerandet söker Rothstein i Margaret Levi`s idé om dual nyttofunktion. Levi menar att människor vill se till sitt eget bästa men samtidigt ”do the right thing” dvs. även se till det ”gemensamma bästa”:

- /.../ det finns både ett normativt och ett instrumentellt element i beslutet att samarbeta (eller ej) eller att ställa upp frivilligt (eller ej). Självklart finns det delar av befolkningen vars nyttofunktioner är ensartade; de är antingen renodlade inkomstmaximerare eller renodlat moraliska. En stor del förefaller emellertid ha en dual nyttofunktion. De vill bidra till det allmänna bästa, åtminstone i den utsträckning att de anser att något allmänt gott blir utfört. De vill också försäkra sig om att deras personliga intressen blir tillgodosedda så långt möjligt.⁶²

Procedur och substans, demokratidoktrins skiljelinje

Dahls demokratibeskrivning har ansetts vara kärnan i demokratins idéer:

- Sedan antiken har några människor föreställt sig ett politiskt system i vilket medlemmarna uppfattar varandra som politiska likar, är kollektivt suveräna, och äger alla de egenskaper, resurser och institutioner de behöver för att styra sig själva. (Dahl 1989:1)

I sin bok ”Demokratins väktare” diskuterar Lennart Lundquist konfliktdimensioner och centrala olikheter i demokratidiskussionen. I sin analys utgår Lundquist utifrån västdemokratier. Han menar att det bör accepteras att det inte finns någon absolut logik i demokratidoktrinerna utan att det snarare är alldeles naturligt att en demokratidoktrin ibland innehåller oförenliga idéer.

Lundquist tar upp fem egenskapsdimensioner i vilka han anser att viktiga skiljelinjer föreligger. En dimension omfattar skiljelinjen mellan politiskt procedur och substans. Med procedur menar Lundquist att beslutsprocessen utformas på ett visst sätt, exempelvis att beslut fattas efter majoritetsprincipen. Med substans avser Lundquist vad ett beslut bör innehålla för att vara demokratiskt. Kan man acceptera vilken substans som helst bara för att den har tillkommit genom demokratiskt korrekta procedurer? Häri ligger konflikten mellan substans och procedur. Joseph A Schumpeter som själv är en procedurdemokrat drar denna konflikt mellan procedur och substans till sin yttersta spets när han ställer frågan:

- /.../ vad gör vi om beslut, fattade genom demokratiska procedurer, gå ut på att förfölja kristna, döda judar och bränna häxor/.../ (Schumpeter 1943:242).⁶³

Schumpeter tar avstånd från sådana beslut och överger procedurer som har lett till dessa. Lundquist menar att om substansen inte uppfyller måttet måste proceduren överges.

I den svenska grundlagen står bl. a. följande:

⁶¹ Rothstein, 2002, sid.171

⁶² Ibid. Sid.133

- All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Det svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse. Den offentliga makten utövas under lagarna. (RF1:1)⁶⁴

I denna paragraf finner vi en fundamental procedurlegitimering, dvs. att folket utgör den offentliga maktens källa. Men som Lundquist uppger ovan, går det inte att tillmötesgå folkets vilja till varje pris. Substansen måste uppfylla måttet, annars måste proceduren överges.

Regeringsformens följande paragraf innehåller substansdirektiv som ska beaktas vid utövning av den offentliga makten:

- Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet/.../Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö/...(RF 1:2)⁶⁵

I sin bok ”Den moderna demokratins problem” tar Sannerstedt upp en annan av Lennart Lundquist tankegångar. Lundquist beskriver tre nödvändiga villkor för att tillämparen ska kunna följa de politiskt tagna beslut. För det första ska tillämparen förstå beslutet, för det andra kunna genomföra beslutet och för det tredje ha viljan att genomföra beslutet.

- Det första villkoret (”förstå”) innebär att den direkta styrningen ska vara entydig. Det andra villkoret (”kan”) innebär att tillämparen har de resurser ifråga om lokaler, utrustning, teknik, personal, pengar och tid som krävs för att kunna genomföra beslutet./.../ om tillämparen förstå beslutet och beslutintentionerna, och om tillämparen förfogar över tillräckliga resurser i olika avseende, så kommer beslutet att genomföras som avsett - förutsatt att tillämparen också vill göra det, alltså att det tredje villkoret (”vill”) är uppfyllt⁶⁶

Vägen från ett nej till ja

Sedan år 2001 har alltså Sjöbo tagit emot flyktingar. I detta avsnitt tänker vi redogöra för empirin vi fick fram ur våra intervjuer. Empirin kommer att redovisas utifrån våra centrala frågeställningar.

Vad finns det för åsikter om och attityder till folkomröstning `88?

Enligt Per Ingvar Magnusson (sp), huvudargumentet till att man vid folkomröstningen `88 sa nej till att ta emot flyktingar var bostadsfrågan.

- Vi hade inte bostäder till vanliga svenskar som vill flytta hit och att det var än mindre därför flyktingar /.../.

Magnusson (sp) menar att bostadsfrågan fortfarande utgör ett problem i Sjöbo och att detta skulle vara anledning till att kommunen det första året endast tog emot 11 flyktingar. Enligt flyktingsamordnaren Ingrid Nilgård, så berodde det på att man helt enkelt inte hann med fler.

Magnusson (sp) nämner att ett fyra vånings hus är på väg att byggas i Sjöbo.

- /.../men de kan vi ju inte bara reservera för flyktingar, det är ju för människor som vill flytta in här, vanliga svenskar, såna som flyttar från Lund och Malmö/.../

⁶³ Lundquist, 1998, sid.82

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.sid83

⁶⁶ Sannerstedt, 1997, sid.29

För socialdemokraternas ordförande Bo Nilsson (s) var bostadsbristen inget argument. Trots bostadsbristen menar han att man ändå kunde ha tagit emot flyktingar. Det finns alltid en rotation i bostäder och

- /.../har man en god vilja gå det alltid att lösa/.../

Bo Nilsson (s) har varit med länge och varit politiskt aktiv inom kommunen sedan `74. För honom handlade flyktingfrågan om solidaritet.

- /.../ Det var ju solidariteten med människor. Varför skulle inte vi i Sjöbo ta emot de som kommit till Sverige och fått uppehållstillstånd och alltihopa, när alla kommunerna runt omkring tog emot. Det är naturligt och självskrivet /.../

På den tiden, innan folkomröstningen la socialdemokraterna fram flera motioner om att Sjöbo skulle ta emot flyktingar och enligt Nilsson (s) resulterade just dessa i att Sven - Olle med centern och moderaterna bestämde att det skulle folkomröstas om saken. Efter folkomröstningen förlorade socialdemokraterna många av sina väljare. Enligt Nilsson (s) hade detta att göra med just deras inställning till flyktingfrågan.

- /.../ Vi får inte ge upp, inte heller driva för hårt i den här frågan men vi har aldrig vikit oss. /.../ Vi har bara inte fortsatt trumma på/.../, säger Nilsson (s)

En som fortsatte trumma på och aldrig vek sig är ordförande för folkpartiet Caj-Åke Andersson (fp). Han uttrycker att han blev förvånad över att socialdemokraterna inte gick upp och gapade mer. Andersson (fp) gick med i folkpartiet med en enda fråga, flyktingfrågan.

- Min enda tanke var att ta mig in i fullmäktige och resa mig upp varje gång som sjöbopartiet tyckte någonting om just den frågan. /.../ Den frågan började jag driva, inte så att jag slog på trumman, för det var meningslöst. Det hade Madeleine⁶⁷ visat att det inte gick, fick ju ett nej. Han var oerhört starkt och i talarstolen gick man inte upp och sa emot Sven-Olle för att man blev såförnedrad. Han var såverbal /.../.

Andersson (fp) kom in i fullmäktige `96. Han fick med besked sin vilja igenom, men han trodde inte att det skulle gå så fort som det gjorde. Han förväntade sig en period av motstånd och hårt arbete i kommunfullmäktige. Han beräknade med att det skulle ta tio år att få sin vilja igenom, men de första flyktingarna kom redan 2001. För honom handlar det inte om arbetsmöjligheter eller boende för flyktingar. För honom är flyktingfrågan en ren princip sak.

- /.../Viljan att ta emot var det som jag hängde upp mig på vill man såkan man /.../likaväl som vi har ett öppet EU eller öppet Europa så måste vi ha ett öppet Sjöbo./.../Vi kunde tagit emot 25 och sedan se hur många i praktiken det gick att ta emot. Kanske skulle funka med 8. Det skiter väl jag i dörren måste vara öppen.

Andersson (fp) säger hur duktig talare Sven-Olle Olsson var. Han nämner en av Sven-Olle Olssons tal och berättar:

- Samtidigt var det krig i Libanon, varje dag såg vi på tv hur araber och alla möjliga gick gata upp och gata ner och att vi i Sjöbo skulle få se på Västergatan något liknande det var en skrämmande bild han lyfte upp direkt i talar stolen,

⁶⁷ Friherrinnan Madeleine Ramel, trädde ur moderaterna efter folkomröstningen, svärmor till Caj-Åke Andersson fp

alla de som lyssnade trodde honom, för de som hade levt i kommunen hade jobbat med honom och han var trovärdig och respekterad. Han var jordbrukare och bonde och de han talade till var hans jämlikar i stort sätt /.../ huvudmässigt var han oerhört skärpt trots att han körde traktor varje dag.

Bo Nilsson (s), delar den här bilden om Sven-Olle med Andersson (fp). Nilsson säger bland annat att Sven-Olle körde sitt race,

- /.../ "ungefär som Hitler"/.../ Sa man emot honom, /.../ då fick man försvara sig, nu är man en i mängden att vara positiv /.../.

Nilsson uppger att Sven-Olle var så stark under sin tid att han till och med styrde hårt sina allierade. Stefan Lundgren (m) har själv röstat "för" flyktingar vid folkomröstningen '88. Han berättar att det efter omröstningen uppkom diskussioner inom partiet om flyktingfrågan, där alla inte var överens om detta. Men de som var emot flyktingmottagandet var fler och starkare. Han uppger att han själv var ny i sammanhanget och inte kunde påverka. Lundgren (m) berättar även att det i allmänhet inte diskuterades om flyktingar under tiden Sjöbopartiet var i majoritet tillsammans med centern och moderaterna.

- Det diskuterades aldrig, säger Lundgren (m). Denna inställning till flyktingmottagande förändrades emellertid i samband med maktskiftet i kommunen, år 2000.

Vad fick politikerna i Sjöbo att ändra folkomröstningens beslut, från ett nej till flyktingmottagning till ett ja, år 2000?

Det officiella ansiktet bakom ändringen i beslutet om flyktingmottagande i Sjöbo är just Stefan Lundgren (m). Moderaterna vann valet i Sjöbo '98 och Lundgren (m) tillträdde som kommunstyrelsens ordförande januari '99. Bakom framgången i det valet stod skolfrågan⁶⁸ som moderaterna drev hårt. Flyktingfrågan fanns inte med i deras valbroschyr valet '98 eller valet före. På frågan: "När förändringen i flyktingfrågan började?" svarar Lundgren (m) följande:

- Det började när jag tog tag i det, när jag, när valet gick såframgångsrikt som det gjorde '98, då så vi ju att vi gick fram och dubblerades. Vi hade fått en hel del, många nya, mycket nytt folk i vår organisation alltså moderaterna, och jag såg det på ett helt annat sätt kanske, än vad man hade gjort, för då hade jag chansen att förändra och att utveckla saker och ting till det mer positiva, och Sjöbopartiet halverades från 16 mandat till 8.

Moderaterna vann valet och höjde sina mandat från 7 till 14 och blev det största partiet men ändå i minoritet om skolfrågan, tillsammans med fp och kd. Det bildades tre block i kommunen, moderaterna tillsammans med folkpartiet och kristendemokraterna. Sjöbopartiet var tillsammans med centern och socialdemokraterna med vänsterpartiet och miljöpartiet. Lundgren (m) ville att Sjöbo skulle utvecklas framgångsrikt till en attraktiv kommun och istället för Gnosjöandan skulle

⁶⁸ Skolfrågan handlade om att Sven-Olle vill att alla elever skulle gå i samma skola från första klass enda fram till årskurs nio och att gymnasium skulle byggas i kommunen. Moderaterna ville bevara låg- och mellanstadieskolorna och högstadiet åtskilt för ungdomarnas utveckling och att inte träda ur sydsånskagymnasieförbundet. Moderaterna fick med sig fp och kd och större delen av sjöboborna. De ökade sina mandat från sju till fjorton i detta val.

det bli Sjöboandan. För att få igenom sin skolfråga behövde Lundgren (m) fp och kd få med sig flera i denna fråga. Han bjöd in alla parter till diskussion.

- /.../Vi fick med oss socialdemokraterna i det resonemanget och det var ju att ge och ta och kompromissa. Vi fick dem att släppa hela den här skolfrågan/.../.
- Sjöbopartiet stod kvar vid flykting - och skolfrågan./.../De skulle ha sina ordförande poster och allt vad det nu var /.../ och när jag (Lundgren) hade haft det mötet för tredje gången med dem, dåsläckte jag lampan och sa gonatt till dem /.../

Nu har det ett samförstånd skapats om hur man ville gå framåt i kommunen och göra någonting bra av politiken i Sjöbo. Lundgren (m) berättar att de vid ett seminarium där alla presidier, nämnderna, förvaltningscheferna och kommundirektören bjöds in, presenterade visionerna som de hade för Sjöbo kommun för de närmaste 10 åren. För första gången upplevde människorna att de fick vara med och ge idéer på saker och ting, synpunkter och tankar.

- Och det intressanta som då växte fram också det var då finns det någonting idag som hindrar Sjöbo från att bli då den framåt kommun och få det positiva gehöret för att vi skulle kunna öka befolkningen och för att vi skulle kunna vara en attraktiv kommun /.../ Ja det fanns det ju då Och det var detta nej till flyktingmottagning `88, som var en mörk bild över hela världen /.../ då växte tankarna fram kring detta och då bestämde jag mig för att det här måste vi lyfta upp till ytan. Nu får det vara slut på detta. Nu får vi liksom ta steg till rätt inställning till detta. Så vi började först inne i den informella gruppen och då kunde jag presentera resultat från alla de här olika forumen och seminarier och framtidsverkstad. Så här tycker ju folket och vi kan inte fortsätta hålla på så här då om vi ska liksom visa att alla är välkomna till vår kommun. Och det växte fram mer och mer i möten att vi kom fram till detta att här ska vi då säga ja till avtalet med integrationsverket. /.../ Och beslutet togs ju sen i fullmäktige. Och då var det ju enastående att se att då vände ju centern. /.../ För då var de 8 från att ha varit 16 så halveras de till 8./.../ Så jag fick ju av de 49 ledamöter alltså 49 i fullmäktige så röstade ju 40 ja och de andra nej./.../ Och då kunde jag, nu är det här steg på rätt väg. 40 ja mot 9 nej. Det här är mer procentuellt sätt i en omröstning än vad folkomröstningen gav 1988. Mycket mer. Och det är ju representativ demokrati vi har.

På frågan *”Vad var det som hände år 2000”?* svarar Andersson (fp) följande:

- /.../ jag har hela tiden påstått att vi måste ta emot flyktingar och de flesta har tyckt samma sak fast lite tyst och försynt. Jag har försökt att ge dem en anledning att skrika högt. Jag vill inte påstått jag ensam har ändrat denna åsikt utan det är en gemensam och lite yngre människor som inte bara har plöjt en få hela sitt liv. Stefan har ju varit i uniformyrke/.../

Andersson (fp) berättar även att de flesta av de gamla tjänstemännen i kommunhuset gick i Sven - Olles ledband, men blev utbytta efter Stefan Lundgrens (m) tillträde. Lundgren (m) berättar att det gällde inte bara de från hans parti utan från alla partier.

- Många äldre som föll ifrån då Som förmodligen hade den här åsikten. Jag hade ju ett par stycken i vårt parti som lämnade partiet bara dels för att jag samarbetade så mycket med socialdemokraterna och sen kom det ytterligare knäcken för de som lämnade då men jag saknar inte de. Det var ju då när vi drev fram med det här beslutet att vi skulle säga ja till flyktingmottagning.

Per Ingvar Magnusson (sp) har en annorlunda åsikt om vad som föranledde ett ”ja” till flyktingmottagande. Enligt Magnusson (sp) tog man upp flyktingfrågan år 2000 på grund av att migrationsverket tryckte på. Beslutet om flyktingmottagande var enligt honom centralstyrt Dessförinnan hade man folkomröstningsresultatet att luta sig på och ingen av partierna tog upp frågan, menar han. Magnusson (sp) uppger även att då vid folkomröstningen `88 Carl Bildt var i Sjöbo och försökte att påverka de att inte folkomrösta i flyktingfrågan.

Caj-Åke Andersson (fp) håller inte med Magnusson (sp). Enligt honom hade det ingenting med det statliga trycket att göra. Det fanns inget tryck från staten som de kände till.

- Jag och Stefan behöver ju inte övertygas utan vi tror som vi gör/.../

uppges Andersson (fp) och fortsätter:

- De kände ju till Sjöbos inställning och la ner sig efter hand med dem./.../ Sjöbo betyder inte såmycket i Svea eller i Skåne/.../

Lundgren (m) kunde inte riktigt svara på den frågan. Han själv blev inte påverkad uppifrån men han kunde inte svara på om den svängningen som centern gjorde i sin inställning till flyktingar hade med trycket uppifrån att göra. Detta var möjligt menar han men det är ingenting han kunde uttala sig om.

Både Andersson (fp) och Nilsson (s) berättar om den stora förändringen som skedde efter Lundgrens tillträde. Andersson (fp) berättar:

- För förra perioden, då gick jag en sväng i korridorerna här och frågade hur känns det nu med Stefan som chef för alltihopa, skönt det var som folket hade vädrat ut. Äntligen kunde vi tycka vad vi ville, säga vad vi ville.

Bo Nilsson (s) att han var fler gånger inne i Stefan Lundgrens (m) rum den första veckan, än under hela tiden med centern och sjöbopartiet sedan 74. Han menar att det är mycket lättare att vara positiv nu. Allting vände och nu är det de som är emot flyktingar, som får försvara sig.

Moderaterna hade under 80 och tidigt 90 tal röstat emot flyktingar och tågat bakom Sven-Olle i alla högsta grad. Det var en moderat som skrev motionen tillsammans med Sven Olle. I inledningen till detta arbetet tog vi upp tidningsurklipp där Stefan Lundgren (m), kort efter att ha vunnit valet uttalar att Sjöbo står kvar vid folkomröstningens resultat angående flyktingmottagning. När vi ställer frågan till Lundgren (m) varför han svarade på det viset för att kort därefter ändra sig, svarade han följande:

- Det var väl många faktorer där./.../man var sämre i hur det här hade varit med... /.../Man hade inte haft det som en speciell fråga för att göra något annat av det läget inför valet 98 heller. Vi hade det inte med i vårt valprogram eller handlingsprogram. För som vi såg det då så var det ju ingen aktuell fråga att ta upp till diskussion just då. Det växte ju fram sen va. Just i det läget, dels så var jag då ny i rollen./.../För vi hade inte kommit i gång .../.../för att redan när de såg att vi vann valet, så att säga och att det gick framgångsrikt så fick jag ju den frågan direkt. Vi hade inte diskuterat valet överhuvudtaget. /.../så jag kunde ju ha sagt mycket enkelt också att jag inte kan svara på den frågan. Visst kunde jag ha gjort det. Men det enda som fanns då som var liksom i kommunen, det var det jag hade bakom mig, som jag hade så att säga med i bagaget om hur det hade fungerat eller hur det inte hade fungerat. Att svaret var ju nej då. Och då var ju då liksom när man fick den så var det då dels det att man var ny, man visste inte hur jag skulle nu hantera denna fråga, vi hade inte diskuterat den över huvudtaget. Jag har inte, ja den var inte aktuell upp till , ja på programmet eller dagordningen på något sätt i agendan. Så man blev ju lite ställd i det.

Andersson (fp) bekräftar den här konstiga situationen.

I diskussionen som fördes om man skulle ta emot flyktingar eller ej, år 2000, uppges Lundgren (m) att motståndarna fortfarande höll vid samma argument som tidigare, dvs. bostadsbristen, men även

- /.../vanföreställningen med skattepengarna som då är försörjningsstöd och socialbidrag/.../så kommer de aldrig att klara sig här i Sjöbo. Det blir trakasserade, de blir förolämpade och det går inte, det blir bråk, och man jämförde med Klippan /.../ Så blev det ju inte alls.

Lundgren (m) själv var inte orolig att det skulle bli några Klippan - händelser i Sjöbo. På frågan om han var orolig att det skulle uppstå några incidenter i samband med att de första kom till kommunen svarade Lundgren (m):

- Inte på det sättet. Därför att... Jag ska inte säga att det inte finns så att säga de typerna här som det finns i Klippan . På nå sätt så har jag aldrig upplevt de på det sättet, alltså den typen av nynazister. De finns i Tomelilla de finns i Klippan, alltså runt omkring finns de så att säga. Men jag har aldrig liksom upplevt på det sättet de typerna av den typen främlingsfientliga här i Sjöbo. Där är det mer de här som du inte kan se om de är främlingsfientliga. Alltså det kan vara den äldre landsbrukaren eller hans fru eller det kan vara företagardirektören eller det kan vara arbetstagaren på Trelleborgs -golvet... Alltså det kan man inte se. Utan det utmärks ju mer om man ser att det är en som är rakat på huvudet och har vissa symboler på sig. Där är det ju liksom på något sätt . Men de typerna ser jag inte hör på samma sätt. Så därför så var jag väl inte orolig direkt heller i det här, när det här skedde. För här finns stark stöd på så stor bred politisk majoritet som står bakom och här gäller det ju att vi måste informera och prata om det här naturligt så att säga ute.

Motargumentet som ”för” sidan använde var att flyktingarna skulle ses som resurser och möjligheter istället.

- Jag menar resonemanget som jag tycker eller argumenten eller motivet många gånger när man diskuterar det här, det är ju det som jag brukar säga till de också att man föds inte på gränsen, utan man har nånting med sig när man kommer också, säger Lundgren (m).

Hur ser flyktingmottagandet ut i en kommun med en längre period av uttalat flyktingmottstånd i förhållande till de riksdagslinjer som är fastställda, i dagsläget?

På frågan om det fungerar med flyktingmottagande⁶⁹ i Sjöbo är nästan alla överens om att det har gått väldigt bra, eller rättare sagt alla utom en.

Nu var tiden förbi att prata om att det inte fanns jobb eller bostad för nya kommuninvånare. Nu har socialbidraget skrotats och alla får en lön som heter introduktionsersättning. De nyinflyttade ska ses som resurser med egna erfarenheter, yrkeskunnskap och skolgång och att de inte är födda på gränsen. Den passiva bilden av en flykting på socialbidrag har bytts ut till en resursstark person med en historia och med erfarenhet. Att se flyktingen som en autonom individ med egna drömmar och mål i livet har ändrat bilden rätt mycket. Detta är bilden som alla de intervjuade målar upp för oss, förutom Per Ingvar Magnusson som har en annorlunda syn på hur det har gått för flyktingar i kommunen. Vi återkommer till hans synpunkter lite senare i denna framställning.

Flyktingsamordnaren Ingrid Nilgård som är bosatt i Veberöd (1 mil från Sjöbo). Berättar för oss att hon inte kände till att det fanns flyktingar i Sjöbo när hon såg vikariatet om den tjänst som hon har nu. Nilgård har arbetat med flyktingar tidigare, bl a i Simrishamn och är mer än nöjd med hur det hittills har gått för flyktingar i Sjöbo. Förra året hade hon problem med att ordna

boende till flyktingar med i år gick det utmärkt och för första gången lyckades Sjöbo fylla kvoten 25. Den handlingsplan som introduceras till alla kommunplacerade flyktingar, vuxna som barn, är i högsta grad formbar utifrån individens önskemål. Målet är sysselsättning. Nilgård säger att introduktionsplanen är ett levande dokument som ändras i takt med att individens förutsättningar ändras.

Nilgård uppger att det alltid finns plats på sfi -n och att undervisningen påbörjas redan inom en och en halv vecka efter att flyktingen kommit till kommunen. Dagis däremot kan ta längre tid. Det finns ingen förberedelse klass för skolbarn. Det har diskuterats i kommunen och dialogen har förts med andra grannkommuner också om hur man skulle göra med detta. Erfarenheten från andra kommuner visade att det bästa för barnen är att börja i skolan direkt, och så gjorde man i Sjöbo. Då Sjöbo kommit i gång sent med sitt flyktingmottagande kunde de ta lärdom av andra kommuner. Och det har man verkligen gjort säger Nilgård. Bl.a. har man haft kontakt med Ystads kommun. Det finns möjlighet att kombinera svenskundervisningen med praktik. Nilgård tycker själv att ju tidigare de kommer ut i praktik desto bättre, men alla har inte samma språkliga förutsättningar och det är dessa som styr planeringen.

Innan de första flyktingarna togs emot bildades i Sjöbo en referensgrupp med folk från arbetsförmedlingen, försäkringskassan, psykiatrin och lite olika kommunala verksamheter. Dessa träffades två gånger i halvåret och utbytte information. Man har även bjudit in de olika rektorsområdena och bildat ett nätverk som skulle sprida information om flyktingar och utbyta erfarenheter. Flyktingsamordnaren Ingrid Nilgård säger att det finns en ovana i Sjöbo att ta emot flyktingar. Folk vet inte riktigt hur de ska agera gentemot de nya invånarna, men det finns inte mycket ovilja, menar hon. Arbetsmarknadssamordnaren Lisbeth Göranson, som också närvarar vid intervjun delar denna åsikt med Nilgård och säger att hon inte stött på någonting motvilja i kommunen när det gäller flyktingmottagande.

Samarbete mellan Integrationsverket och den anställda integrationssamordnaren har fungerat utmärkt. Sjöbo har fått mycket hjälp från Integrationsverkets sida och det är de glada för. Lisbet Göranson berättar att flyktingmottagande skulle organiserats under socialnämnden från början, men Integrationsverket fick de på andra tankar och flyktingmottagande organiserades under kommunstyrelsen istället.

- Vi fokuserade på att det här är personer med ett förflutet, har levt ett liv innan och har resurser och handlingskraft, att koppla det till det och inte till den sociala biten. Vi ville göra kopplingen på ett annat sätt och det var ju mycket med utifrån integrationsverkets sätt att tänka och vår kontaktperson där.

⁶⁹ Information om flyktingmottagandet i Sjöbo kommun, en utvärdering av integrationssamordnaren, arbetsmarknadssamordnaren, 1:e socialsekreterare samt en utvecklare på Integrationsverket.

Utifrån det här tänkandet valde man att införa introduktionsersättning som försörjning för flyktingar istället för socialbidrag.

- Det här tänkande tyckte jag var självklart. Att göra det såanställningslikt som möjligt, att tänka i de banorna. De får lön en gång i månaden sen sköter var och en sin ekonomi och tar ansvar för det.

säger Göransson.

Alla intervjuade delar denna åsikt att det är oerhört positivt med introduktionsersättningen. Den är högre än socialbidraget och fungerar som en vanlig löneersättning. Att inte behöva gå genom det sociala är ju också en markering, menar Andersson (fp). Då är man inte stämplad eller lägre än någon annan i kommunen. Enligt Nilgård upplevs denna form av ersättning väldigt positivt från flyktingarnas sida också.

Röda korset har varit väldigt aktiva och hjälpt med allt från att handla möbler, ta emot praktikanter i sina secondhand affärer till att göra läxor och träna språket med flyktingarna. Lundgren (m) uppger att även kommunens arbetsgivare varit positiva till att erbjuda praktikplatser åt flyktingar. Av de första som kom, dvs. År 2001, har alla vuxna arbete.

Enda problemet som flyktingsamordnaren tar upp är samarbetet med arbetsförmedlingen. Hon önskar att de kom in i bilden tidigare, helst från första början då man gjorde upp introduktionsplan med flyktingen. Man arbetar nu fram ett avtal. Nilgård nämner också att hon skulle vilja utöka antalet svensktimmar, men det är en resursfråga.

På frågan om hur det fungerar med kontakten mellan flyktingar och svenskar på orten svarar Ingrid Nilgård och Lisbeth Göransson att det är invandrarens eget val att vilja ha kontakt med svenskar. Flertalet människor har hört av sig och velat vara faddrar men de inflyttade är så få och har sina sysslor att det helt enkelt inte behövts. Det var en kvinna som hade erbjudit sig att hjälpa till med läxläsning och blev lite putt när ingen hört av sig. Nilgård berättar att kontakten i kommunen emellan henne och flyktingarna har varit öppen och enkel. De kan nå henne i stortsätt under hela arbetsdagen. Ibland har hon kunnat åka till skolan direkt och informera flera eller enstaka om diverse frågor som rör liv och ve.

Både Stefan Lundgren (m) och Caj Åke Andersson (fp) är glada för att det har gått så bra och att det stöd de fått från massmedia i denna gång har varit positivt. Det är många reportage om flyktingar i ortstidningar och de ses med andra ögon. Stefan Lundgren säger att:

- /.../ Det är jag väldigt glad för alltså både i våra och i svenska tidningar, aftonbladet körde reportage om detta mitt i sommaren som gick ut till många människor /.../

Massmedia blev så nyfikna på personerna som kom att de gick för långt och många tröttnade på att svara på deras frågor. Nu har de bett om att bli lämnade i fred. Lisbeth Göransson visar oss en hel pärm med utklipp från tiden då de första flyktingarna kom på plats i Sjöbo. Det var positiva reportage och alla har varit glada och tillmötesgående. Men Lundgren (m) säger att det

är synd att dessa reportage inte nått till fler människor i resten av landet. Fortfarande ses Sjöbo som en rasistisk och främlingsfintlig kommun längre upp i landet. Han nämner ett inslag i tv, för inte så länge sedan, av en nysvensk som hade pratat om Sjöbo som en nej kommun till flyktingar. Då hade Sjöbo tagit emot dem i tre år.

Denna positiva bild om Sjöbos flyktingmottagning som har redovisats här ovan, delas av nästan alla de intervjuade, med ett undantag. På frågan ”Hur går det med flyktingmottagande i Sjöbo”?, svarar representanten för sjöbopartiet, Per Ingvar Magnusson (sp) följande:

- /.../bra fungerar det ju inte, för vi vill att alla ska vara med i utbildningen eller skaffa jobb, det är tydligen ett litet problem för att, nu får vi väldigt sällan information om hur flyktingarna, mottagningen och integreringen fungerar här i fullmäktige men när vi fick det sist hade man problem med att få dem att gå på svensk undervisning och i övrigt/.../

Men ett uppföljningspapper med statistik säger att det är ett hundra procent utdelning på dem som kom 2001 och deras arbete. Alla vuxna har någon form av arbete, heltid eller deltid.

Lite senare i intervjun uppger Magnusson (sp) att han egentligen inte vet någonting om flyktingar och hur det har gått för dem:

- Nej det vet vi inte, det är helt mörkt,

svarar han på frågan om hur det har gått för de nyinflyttade, om de som kommit stannat kvar. Han menar att det varken pratas om flyktingar i fullmäktige eller att fullmäktige skulle ha fått någon information om hur det fungerar med flyktingmottagande. Han känner inte till att det skulle finnas något informationsutbyte mellan Integrationsverket och kommunen. Vidare uppger Magnusson (sp) att kriminaliteten har ökat efter att de barnfamiljerna som blivit kommunplacerad har flyttat. Detta uttalande tycker Ingrid Nilgård är absurt. Hon har inte hört talas om en enda incident. Inte heller någon av de andra intervjuade har hört att om några sådana incidenter eller upplevt att det uppstått några problem med i samband med flyktingmottagningen. Alla, förutom Magnusson (sp) är överens om att flyktingarna ses som en del av de resterande 17000 invånare som är bosatta i kommunen.

- De få flyktingar som kommer hit har jag svårt för att sätta in i ett fack. Jag måste tänka på dem som alla personer i kommunen,

säger Andersson (fp)

- Om vi tittar på statistik så är det 1000 personer som flyttar in i kommunen varje år. En liten del av dem kallas för flyktingar. Det är ingen skillnad. Vi följer inte dem på något vis alls. Det är helt naturligt,

säger Nilsson (s)

Enligt de flesta tillfrågade kommer Sjöbo att fortsätta med sin flyktingmottagning. Bostäder kan ställa till problem men man hoppas att detta kommer att lösas i längden.

Analys

1975 fastställde regeringen riktlinjerna för en invandrar- och minoritetspolitik. En av de tre målen som fastställdes då, var jämlikhetsmålet som innebär att de invandrade ska ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter som den övriga befolkningen. All befolkning i Sverige har rätt att bosätta sig var som helst i landet utan att be någon om lov, alla utom en grupp som kallas för flyktingar. Det finns ett antal kommuner där den här gruppen inte är välkommen. Sjöbo var en av dessa kommuner i 12 år. Vid folkomröstningen `88 var hela 67,5 % av Sjöbos befolkning på det klara med att de inte ville ha några flyktingar i kommunen. Genom folkomröstningsbeslutet stred Sjöbo emot denna jämlikhetsprincip. Enligt Andersson (fp) och Lundgren (m) fanns det inget direkt tryck från statens sida innan beslutet ändrades. Ska man gå på Magnussons (sp) utsaga så reagerade staten, efter 12 år och tvingade Sjöbo att öppna sina dörrar till de "främmande".

Hur kommer då det sig att flyktingar inte fick bosätta sig i Sjöbo under så lång tid? Enligt "hela Sverige strategin" skulle alla kommuner ta sitt ansvar och ta emot flyktingar mot statlig ersättning. Sjöbo vägrade i 12 år. Det starkaste argumentet som användes då och som fortfarande används av sjöbopartiet är bostadsbristen. Stefan Lundgren (m) uppger att föreställningen om att skattepengar skulle gå åt flyktingarnas försörjning var ytterligare ett argument som användes. Man kan undra över logiken i detta argument då alla flyktingar betalas för oavsett vart de bor i landet. Enligt våra intervjupersoner har inte bostadsläget i Sjöbo förändrats mycket sedan `88.

Magnusson hävdar att det fortfarande inte finns lägenheter, i alla fall inte till flyktingar. Men i dagsläget är flyktingarna där och någonstans bor de. Bostadsargumentet håller inte, lika lite som argumentet om skattepengar då flyktingarnas försörjning är tillgodosedd genom statliga bidrag. Vad kan då motståndet till flyktingar i Sjöbo kommun ha berott på?

I arbetet har vi redogjort för några möjliga orsaker till motståndet. Vissa spekulerade i att det kunde ha att göra med det nazistiska arvet från 30-talet och rasism. Fryklund/Peterson menar i deras bok 'Vi mot dom', att det snarare kan handla om främlingsmisstro och att främlingar kan i denna betydelse vara i stort sätt alla som kommer "utifrån". Även Carl P Herslow säger sig ta avstånd från rasism som möjlig orsak till motståndet till flyktingar och menar att det mer handlar om att folk upplever att Sverige inte har råd med flyktingar.

Enligt sociologen Zygmunt Bauman behöver främlingsfientligheten inte ha att göra med illviljan utan att det lika väl kan handla om ren försvarsmekanism. Närvaron av en

främling, i detta sammanhang en invandrare, kan upplevas som en störning av den ordningen och den tryggheten som den gemenskap av bekanta inger, som i sin tur leder till konflikt. Detta skulle kunna vara en möjlig förklaring till att Sjöboborna reagerade så starkt till flyktingmottagning. Kanske handlade det helt enkelt om rena försvarsmekanismer och rädslan för intrång i den privata sfären.

Flyktingsamordnaren Ingrid Nilgård nämnde att det inte finns någon ovilja i Sjöbo när det gäller flyktingar utan att det mer handlar om en stor ovana. Lisbeth Göranson håller med Nilgård och uppger att hon inte mött något motstånd i kommunen vad det gäller flyktingmottagning. De flesta av våra intervjupersoner delar denna åsikt. Det uppkom inga incidenter i samband med flyktingmottagande och utifrån de uppgifter vi fick av flyktingsamordnaren i Sjöbo verkar flyktingarnas mottagande och introduktion fungerat riktigt bra.

För Bo Nilsson (s) handlar flyktingmottagningen om solidaritet. Om hela Sverige tar emot flyktingar varför ska då Sjöbo vara ett undantag. Sture Nilsson menar att det är just det som saknas i Sjöbo.

- Vi har en sån landsbygd här, att man inte har bredd på sin bekantskapskrets. Det gör att man känner sin egna lilla bit och värnar om den. Man känner ingen solidaritet med andra än de närmaste.

”Bondesamhällets konservatism” nämndes också som en möjlig anledning. Att bönder skulle ha svårigheter med att se förändringar och som sådana blev mer påverkade av Sven-Olle och hans retorik. Andersson (fp) tar upp ungefär samma sak när han nämner Sven-Olles tal där han tar upp kriget i Libanon och målar upp en skrämmande bild om hur det skulle se ut i Sjöbo om flyktingarna kom.

- /.../alla de som lyssnade trodde honom, för de som hade levt i kommunen hade jobbat med honom och han var trovärdig och respekterad. Han var jordbrukare och bonde och de han talade till var hans jämlingar i stort sätt /.../

Det finns inte någon av våra intervjupersoner som inte ha nämnt Sven-Olle som anledning till hela upptrappningen till att det över huvudtaget blev en folkomröstning. De kan var och en säga något om denne man som var en speciell person och hade väldigt stark retorik enligt flera. De uppger att han var för stark, för verbal och att ingen vågade säga emot. Man skulle kunna tro att hela händelsen skedde i en diktatur och inte mitt i det demokratiska Sverige. Men kan det vara så enkelt att lägga all ansvar på en enda man. Kan en enda person, hur stark eller verbal han än var, gjort hela den här resan själv. Det är ingen tvekan att många Sjöbobor föll för Sven-Olles retorik. Men vilken roll spelade den svenska staten i hela händelsen?

Strider inte folkomröstningen mot den svenska grundlagen som pratar om respekt för alla människors lika värde och rättigheter? Hur kunde politikerna i Stockholm på den tiden rättfärdiga vad som skedde i Sjöbo? Kan felet ligga i deras agerande eller snarare icke agerande?

Enligt teorin om det villkorliga samtycket eller legitimitet som Rothstein väljer att kalla det, finns det tre villkor som måste uppfyllas för att ett åtgärdsprogram ska få genomslag och det offentliga stödet. Ett av villkoren är åtgärdsprogrammets rättfärdighet eller kravet på substantiell rättvisa. Rothstein menar att det villkoret uppfylls svårt när det handlar om selektiva åtgärdsprogram eftersom dessa enbart gynnar speciellt utpekade grupper eller intressen. Därför anser han att det är av stor vikt att politiska beslutsfattare går in i en moralisk diskussion och motiverar åtgärden utifrån någon slags teori om rättvisa och rättfärdighet. Flyktingmottagande är en sådan selektiv åtgärd. Kan man då skuldbelägga politikerna i toppen för att de inte har gått in i en sådan moralisk diskussion med medborgarna i Sjöbo? En del av politikerna i toppen som exempelvis Carl Bildt, besökte Sjöbo innan folkomröstningen och försökte övertala sina partikamrater att inte folkomrösta om saken, dock utan resultat. Frågan är om man gav sig för lätt från statens sida? Var det ens ett alternativ att ge med sig i denna fråga med tanken på de grundläggande värderingar som vårt svenska samhälle bygger på?

Enligt regeringsformen:

- Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet/.../Det skall särskilt ågga det allmänna att trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet och för en god levnadsmiljö/.../(RF 1:2)

Hur går innebörden i denna paragraf ihop med det som skedde i Sjöbo vid folkomröstningen? Kan det vara så att det egentligen är staten som bär skulden för hela upploppet då den tillät att det skedde från första början?

Sven-Olle kritiserade hårt den svenska flyktingpolitiken i sina tal.

I teorin om det villkorliga samtycket tar Rothstein upp vikten av villkoret om den procedurella rättvisan för att ett åtgärdsprogram ska få genomslag.

- /.../Medborgare som anser staten som rättfärdig i denna mening uppfattar i allmänhet att de deltagit i beslutsfattandet, de uppfattar offentliga beslutsfattare som relativt opartiska och neutrala, de anser att de själva blivit behandlade med respekt och de anser resultatet av processen som rättfärdigt, om än inte fördelaktigt.

Enligt Rothstein måste åtgärdsprogrammet kännas rättvist och rättfärdigt för att vinna det offentliga stödet. Sjöboborna ansåg inte att det var rättvist att ta in flyktingar i kommunen då de skulle ta för mycket av kakan som ändå inte räckte åt folket i

kommunen. Det är denna bild som Sven-Olle målade upp för Sjöbos invånare när han bl
a i ett av sina tal sa:

- /.../ Flyktingmottagningen ställer stora krav på vår sociala service, men också krav på bostäder och sysselsättning /.../ Ungdom, låglönlade och pensionärer med låg pension får ta det tyngsta lasset för vår flyktingpolitik och förståelsen för denna är hos många obefintlig /.../ Flyktingarnas brist på sysselsättning medför att dessa utgör markanta inslag i gatulivet och på offentliga platser under den tid, då vi svenskar är på våra jobb för att tjäna ihop till bl a den skatt, som är en förutsättning för nuvarande flyktingpolitik.

I det ovannämnda citatet visar Sven-Olle Olsson sitt missnöje mot den statliga flyktingpolitiken. Bland orsakerna till folkomröstningsresultatet tog vi upp att det finns de som hävdar att det handlade om ett uppror mot den förda flyktingpolitiken och kritik av det svenska systemet. Det kanske var så att Sjöbos politiker och dess invånare kände sig överkörda och påtvingade flyktingar från statens sida, utan att känna sig delaktiga i beslutsprocessen. Staten tar emot flyktingar och kommunerna får ta ansvaret att integrera dem i det svenska samhället. Kommunerna ska se till att de får en bostad, möjlighet till arbete eller utbildning etc. Kommunerna har inte mycket att säga till om vilka eller hur många som ska tas emot. Däremot har kommunerna så pass stor autonomi att kunna säga ifrån när staten kör på. Det är precis det Sjöbo gjorde vid folkomröstningen '88. Att folkomrösta är lagligt. Frågan är om det går för sig att folkomrösta om människor vara eller icke vara i kommunen?

Folkomröstning är den formen som ligger närmast det direkta demokratiska folkstyret. Där får medborgarna verkligen bestämma hur de vill ha det. Men Lundquist menar att vi inte kan tillgodose folkets vilja till varje pris. Substansen måste uppfylla måttet, annars måste proceduren överges. Vad betyder detta för Sjöbos del '88? Ska det vara rätt att rösta om människornas vara eller icke vara i kommunen? Vi har tidigare redogjort för Schumpeters syn på konflikten mellan procedur och substans:

- /.../ vad gör vi om beslut, fattade genom demokratiska procedurer, går ut på att förfölja kristna, döda judar och bränna häxor/.../ eller flyktingar? (författarnas kommentar).

För Schumpeter är det självklart att ta avstånd från sådana beslut och överge procedurer som leder till dessa. Borde det inte ha varit lika självklart för de Sjöbopolitiker som var för flyktingar under den tiden, som exempelvis Stefan Lundgren (m) och Bo Nilsson (s) och inte minst för den politiska toppen i Stockholm att ta avstånd och förhindra folkomröstningen '88?

Ser man på Sverige i överlag under 80-talet, så sägs det att det rådde konsensus syn i flyktingfrågan, trots att en del moderater redan då var på väg mot en restriktivare politik. I det stora hela var attityderna till flyktingar mycket mer positiva än de är idag. Både

Kadhim och Dahlstedt kommenterar de förändrade attityderna mot de invandrade som skedde under 90-talet, till det sämre för denna grupp. Kadhim nämner argument som “vi har inte råd med dem”, eller “våra barn och gamla borde komma i första hand” eller “de är inte riktiga politiska flyktingar”, som började höras i samhället under de senaste åren. För Sjöbos del blev det precis tvärtom. Sjöbo välkomnade flyktingar precis när resten av riket höll på att stänga sina dörrar. Vad fick Sjöbobor att ändra sin inställning till flyktingar? Vi har återgett hur Stefan Lundgren (m) resonerade när han bestämde sig för att ändra folkomröstningens beslut. Enligt honom hade det ingenting med det statliga trycket att göra. Det som föranledde ett ja var främst strävan att tvätta bort den dåliga stämpeln som folkomröstningen ’88 lämnade i Sjöbo och därmed främja kommunens utveckling. Vi har tidigare analyserat de möjliga bakomliggande orsaker till varför Sjöbos invånare röstade emot flyktingar ’88. Det kan ha handlat om allt från främlingsfientlighet, bondesamhällets konservatism, egenintresse till rädsla för det främmande, manipulativa ledare och misstron till staten.

Hur ska man förklara att samma åtgärdsprogram fick genomslag 12 år senare? De flesta av våra intervjupersoner har nämnt att det blev många personer utbytta efter Lundgrens (m) tillträde och att dessa var yngre, hade annorlunda åsikter och var inte rädda för förändringar. Men det var inte bara de i kommunhuset som röstade emot flyktingar ’88. Lundgren (m) nämnde hur intressant det var att se hur halva centern vände och röstade för flyktingar då år 2000. Det får inte heller glömmas att nästan 70 % av Sjöbos befolkning röstade emot flyktingar för 12 år sedan. Var har alla de som ville att det skulle vara som igår tagit vägen? Det är verkligen inte så att alla som röstade ’88 har dött. Har de ändrat sina åsikter helt? Åsikter om den svenska flyktingpolitiken i samhället går i en annan, mer restriktiv riktning enligt bl.a. Kadhim.

Om vi bortser ifrån Magnussons (sp) förklaring, om beslut uppifrån, kanske kan vi hitta förklaring utifrån teorin om den duala nyttofunktionen. Enligt teorin agerar inte människor endast utifrån sitt eget bästa utan vill också bidra till det allmänna bästa. Förutsättningen är att de känner att deras personliga intressen blir tillgodosedda så långt som möjligt samt att något allmänt gott blir utfört. Är alla fortfarande emot flyktingar men ändrats sig för den kommunala utvecklingens bästa hälsa? Nu har Sjöbo någonting att vinna på genom att ta emot flyktingar. Enligt Caj-Åke Andersson (fp) handlade det om princip och självklarhet, att dörren ska vara öppen för alla. För Bo Nilsson handlade det om solidaritet. Utifrån det Lundgren (m) uppger, handlade det mest om att göra rätt sak för kommunen och dess utveckling. När han tog upp diskussionen om ett eventuellt

flyktingmottagande, argumenterade inte han utifrån den principalsak eller solidaritet som Nilsson (s) och Andersson (fp) tyckte att det borde handla om. Däremot argumenterade Lundgren (m) utifrån förutsättningen för kommunen att utvecklas till en attraktiv och framgångsrikkommun. Lundgren (m) visade folket vilka visioner han hade för Sjöbo och dess utveckling. Sedan tog han upp vad som krävdes för att nå dit.

- Och det intressanta som då växte fram också det var då finns det någonting idag som hindrar Sjöbo från att bli då den framå kommun och få det positiva gehöret för att vi skulle kunna öka befolkningen och för att vi skulle kunna vara en attraktiv kommun /.../
- Ja det fanns det ju då Och det var detta nej till flyktingmottagning `88, som var en mörk bild över hela världen /.../

Säger Lundgren (m)

Men kan vi inte vara för invandrare på andra grunder? Jo, enligt bl. a. Caj Åke Andersson (fp). Han har en annorlunda syn på det som skedde år 2000, då folkomröstningsbeslutet ändrades. För honom handlade detta dels om att nya människor kom till makten men också att han äntligen lyckades ändra attityderna i kommunen. Kanske har han rätt. Kanske fick han människorna i Sjöbo att tänka annorlunda och ändra sin inställning till flyktingar. Kanske handlar det ändå bara om ren marknadsföring?

Detta är fjärde året som Sjöbo tar emot flyktingar. I år fyllde de kvoten för första gången och tog emot 25 stycken. Det kanske inte spelar någon roll vad som föranledde förändringen. Det viktigaste kanske ändå är att Sjöbo öppnade sina dörrar och välkomnade flyktingar, oavsett vilka skäl som ledde till detta. Det vi kom fram till utifrån den information vi fick av våra intervjupersoner är att det har gått väldigt bra för de nya invånarna i Sjöbo trots att det funnits en längre tid av uttalat motstånd till denna grupp. Tittar man på hur flyktingmottagande i Sjöbo ser ut i förhållande till de statliga direktiv, kan man inte säga annat än att Sjöbo verkligen lyckats. Går man tillbaka till propositionerna och regeringens och Integrationsverkets direktiv kan man konstatera att Sjöbo verkligen följt dessa. Sjöbo verkar ha tänkt igenom allt noga innan de första anlände till kommunen. Kontakter togs med andra grannkommuner för att be om råd.

Man hade nära kontakt med integrationsverket. De flesta av kommunens verksamheter har engagerat sig i mottagandet, från skolor, frivilliga organisationer, till medborgare som själva ringt och bett om att få bli värdfamilj. Allting verkar ha skett i en dialogform och utifrån den enskildes förutsättningar. Flyktingarna sätts bakom skolbänken redan efter en vecka och undervisningen varvas med praktik.

Introduktionsersättningen infördes för att öka deras självständighet och är till och med högre än socialbidraget. Enligt de intervjuade har flyktingmottagningen inte motarbetats

på något sätt, varken från politiker (undantag sjöbopartiet) eller invånarna i Sjöbo. Enligt utvärderingen i kommunen har alla som har avslutat introduktionen någon form av sysselsättning i dagsläget. Enda bristen som påpekas är samarbetet med arbetsförmedlingen men att ett avtal är på gång. Sjöbobor verkar ha välkomnat de nya väl. Det tog lång tid för Sjöbo att öppna sina portar åt folk från andra länder. Nu när flyktingarna är på plats verkar allting fungera utmärkt.

Sammanfattning och slutdiskussion

Vår ambition har varit att fördjupa oss i Sjöbos flyktingmottagande och flyktingpolitik mot bakgrund av dess historiska arv. Vi ville även titta på attityder till och åsikter om folkomröstningen '88, då vi tyckte att detta var relevant utifrån vårt problemområde. Slutligen ville vi undersöka hur flyktingmottagandet i Sjöbokommun ser ut i förhållande till de statliga direktiv som införts för ändamålet. Tre frågor avsåg vi att besvara: Vad finns det för åsikter om och attityder till folkomröstningen '88?, Vad fick politikerna i Sjöbo att ändra folkomröstningens beslut, från ett nej till flyktingmottagning till ett ja, år 2000?, samt Hur ser flyktingmottagandet ut i en kommun med en längre period av uttalat flyktingmottstånd i förhållande till de riksdagslinjer som är fastställda, i dagsläget?

Som det framgår av analysen hittade vi inga entydiga svar på våra frågor, förutom på den sista som handlar om hur det konkreta flyktingmottagandet ser ut i förhållande till de statliga direktiven. Även där kan svaret ifrågasättas då vi inte haft chansen att fråga de det egentligen gäller, dvs. flyktingar. Detta emellertid var aldrig vår strävan. Vilka möjliga svar fann vi? Som vi har visat så finns det en hel del åsikter att hitta om det som hände i Sjöbo vid folkomröstningen '88, både i litteraturen och bland våra intervjupersoner. När det gäller våra intervjupersoner uppgav de allt från bostadsbristen, att de invandrade skulle ta våra skattepengar till att allting berodde på Sven-Olle Olsson och hans starka retorik, som möjliga orsaker till folkomröstningen.

I litteraturen togs det upp allt från, nazism, rasism, främlingsfintlighet, främlingsrädsla, bonde konservatism, försvarsmekanismer till det allmänna motståndet till politikerna i Stockholm, som möjliga förklaringar till det som skedde. Vi har försökt förklara företeelsen utifrån Rothsteins teori om det villkorliga samtycket och menat på att det kanske behövdes en moralisk diskussion från statens sida för att få Sjöbobor att se rättfärdigheten i åtgärdsprogrammet. Vi har gott in i diskussionen från en annan vinkel och ifrågasatt det statliga agerandet eller icke agerandet, dess ansvarstagande

samt folkomröstningens laglighet. Som sagt, fann vi inga entydiga svar, däremot en hel del möjliga förklaringar till folkomröstningsresultatet.

Den andra frågeställningen, dvs. om anledningar till beslutets ändring, har vi heller inte kunnat hitta några entydiga svar på. En del av våra intervjupersoner ansåg att det handlade om att politiker och folket i Sjöbo äntligen förstod att man ska vara solidarisk och att Sjöbos dörrar ska vara öppna för alla i det demokratiska Sverige. Enligt den som officiellt stod bakom initiativet till ändringen av beslutet om flyktingmottagning, Stefan Lundgren, handlade det i första hand om förutsättningen för Sjöbos utveckling. Vad det än berodde på så är svaret på den tredje frågan att Sjöbo verkligen lyckats med sin flyktingmottagning, detta både i förhållande till de statliga direktiv och allmänt. Detta är bilden vi fick av våra intervjupersoner.

När vi började skriva denna uppsats kunde vi väldigt lite om Sjöbo och dess flyktingmottagande. När vi läste om Sjöbo och dess historia i litteraturen och tidningar, fick vi en rätt så mörk bild av kommunen. Vi hade en hel del fördomar från Sjöbos negativa rykte med oss i bagaget som byggdes på av läsningen. I verkligheten fick vi se någonting helt annat. Under arbetets gång blev vi allt mer förvånade över att det gick så bra för Sjöbo. Det var inte så länge sedan som majoriteten av Sjöbos invånare var helt emot flyktingar. Det var inte heller så länge sedan som kommunalrådet Stefan Lundgren uttalade att Sjöbo skulle hålla kvar vid folkomröstningsbeslutet, för att snart ändra politiken eller sin egen uppfattning? Allt detta gör att vi ställer oss frågande och kritiska till hur det egentligen förhåller sig. Politikerna i Sjöbo vill framställa ”sin” kommun ur dess bästa sidor. Speciellt i denna fråga som har varit känslig under så lång tid och verkar vara så pass viktig för Sjöbos utveckling och framtid.

Alla förändringar kräver en tid för anpassning oavsett område. I Sjöbo har allting skett snabbt, kanske för snabbt? Kan det verkligen vara så enkelt att det blir ett partiskifte och så vips är alla glada och nöjda över något som målats upp som rena rama ragnaröken? Har Stefan Lundgren lyckats med sin politik eller handlade det om hans personliga övertygelser? Det vore intressant att veta hur det ligger till i Sjöbo. Både Caj-Åke Andersson och Stefan Lundgren bedyrar att det var en felsägning, det citat vi har i inledningen, när Stefan Lundgren säger att de ska hålla samma linje som de alltid gjort i Sjöbo. Nu blev det inte så, istället tar Stefan Lundgren upp marknad, utveckling och framtid som kommunens viktiga beståndsdelar. Han insåg snabbt att det inte fanns utveckling utan invandring i kommunen, då av alla sorter. Utan flyktinginvandring skulle kommunen stagnera eller var det bara ryktet som skulle tvättas bort? Människor

som aldrig satt sin fot i Skåne, en del inte ens i Sverige, vet om Sjöbos flyktingpolitik. Det som är en mer intressant är att det finns flertalet människor som bor i Sjöbo och i dess direkta närhet utan att ha en aning om att det finns flyktingar i Sjöbo. Nu har Sjöbo vänt trenden och det bor, lever och arbetar flyktingar i kommunen och enligt alla berörda parter fungerar det över förväntan. Men vad har Sjöbo lyckats med? Att integrera flyktingar i kommunen, öka invandringen, tvätta bort stämpeln, marknadsföra kommunen som en attraktiv och framgångsrik kommun eller göra alla parter nöjda?

Som vi ser det har Sjöbo lyckats med mycket. Det kanske inte spelar någon roll hur det hela gick till och vad det fanns för motiv bakom. Det viktigaste kanske ändå är att det har gott bra för alla (förutom Sjöbopartiet). Sjöbo är på väg att tvätta bort sin stämpel, flyktingar har blivit välkomnade på ett trevligt sätt. Man får ofta höra att det viktigaste är hur det är i nuet. Man ska inte hänga upp sig på det förflutna, det är slutresultatet som räknas. Men någonstans, i alla fall för en som en gång i tiden kommit till Sverige just som krigsflykting, känns det fel. Det tar emot att bara ge beröm till Sjöbo. Allting verkar handla om marknad och ekonomi, vart har moral och etik tagit vägen? Det har alltid pratats om medmänsklighet och solidaritet men det är mer och mer sällan vi hör de här orden i dagens politik.

Vi har sett så många turer i dag i samhället som vi inte tycker om, psykvårdens nedläggning och alla människor på gatan. I en kommun i Svea håller de på med liknande politik som Sjöbo gjorde '88, men de har inte folkomröstat. Kommunpolitiker i Askim vill lägga ner Meros Pensionat och Camping, där det nu bor 40 -50 missbrukare, utslagna, hemlösa, pensionärer och många psykiskt sjuka människor som inte platsar i något av kommunens vårdhem eller på bostadsmarknaden. Det blir hårdare och hårdare i detta samhälle vi lever i. Vem ska ta ansvar för de marginaliserade grupperna? Kommer flyktingar i Sverige tillhöra denna grupp, eller är de redan en självskriven ingrediens?

Det finns mycket att säga om välfärdspolitiken i Sverige. Klyftorna ökar i hela samhället. Våldet ökar i hela landet. Kanske det ökar i Sjöbo också, blir då de nya sjöboborna utpekade? Kommer en liten kommun som Sjöbo kunna hålla kvar i sin flyktingpolitik om det blir dåligare tider? Vad händer om det blir mer skillnad på allt och alla, inte bara mörk eller ljus utan fattig och rik, även ful och snygg? Kommer vi att bygga broar och vänja oss med varandra? Hur många år kommer det att ta innan det inte är skillnad på ny och gammal svensk? Vem är svensk? Det vore väldigt intressant att fortsätta att gräva i alla frågor som kommit upp. Det går inte att frånga tanken på hur en

folkomröstning i exakt samma tema idag i Sjöbo skulle utfalla. Vad skulle ske? Vill vi veta svaret?

Källförteckning

Böcker:

Andersson G. /Grafström R. /Gustafsson S. /Svensson J. /Öjring C., (1997), *Status kvot: En utvärdering av kvotflyktingars mottagande och integration åren 1991-1996*. Statens Invandrarverk

Dahlstedt, Inge, (2000), *Svensk invandrar- & flyktingpolitikens riksdagsdebatt: 1980- och 1990-talsdebatter - översikt och jämförelse*. Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet

Fryklund B./ Peterson, T., (1989), *"Vi mot de": Det dubbla främlingskapet i Sjöbo*. Lund: Studentlitteratur

Hill, Michael, (1997), *The Policy Process in the Modern State*. Harlow

Holme, Idar, M. / Solvang, Bernt, K., (1991), *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Kadhim, Abdul, M., (2000), *Svenskt kommunalt flyktingmottagande: Politik och implementering*. Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet

Klang, Sven, (1960), *Sjöbo: Hjärtat i Färs*. Lund: Grahns

Klang, Sven, (1993), *Malena Persson 1836-1920*. Malmö: Tryckfolket AB

Knut, Halvorsen, (1998), *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Lundquist, Lennart, (1987), *Implementation Steering - An Actor-Structure Approach*. Lund: Studentlitteratur

Lundquist, Lennart, (1998), *Demokratins väktare: Ämbetsmännen och vår offentliga etos*. Lund: Studentlitteratur

Repstad, Pål, (1999), *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur (3: e upplagan)

Roos, Hans-Edvard, (1984), *Frågeteknik för kvalitativa intervjuer - en sammanställning*. Meddelande från socialhögskolan 1984:2

Rothstein, Bo, (2002), *Vad bör staten göra?: Om välfärdstatens moraliska och politiska logi*. Stockholm: SNS Förlag

Sannerstedt, Anders, (1997), "Implementering - hur politiska beslut genomförs i praktiken" ur Rothstein, Bo, (1997), *Politik som organisation*. Kristianstad: SNS Förlag.

Sannerstedt, Anders / Jerneck, Magnus, (1994), *Den moderna demokratins problem*. Lund: Studentlitteratur

Södergran, Lena, (2000), *Svensk Invandrar- och Integrationspolitik: en fråga om jämlikhet, demokrati och mänskliga rättigheter*. Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet

Wahl, Mats, (1988), *Sjöbo*. Eslöv: Sydbok

Wikrén, Gerhard/ Sandesjö, Håkan (1999), *Utlänningslagen med kommentarer*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, (6: e upplagan)

Officiella tryck:

Rein Schandersson, (1975), *Sjöbo :En beskrivning av demografi och näringsliv, 1850-1970*. Lund: C-uppsats i etnologi

Rapport 2000/01:12, *Riksdagens revisorers förslag angående svenskundervisning för invandrare och invandrararnas arbetsmarknad*. Stockholm: Riksdagens revisorer

SOU 1996:55, *Invandrarpolitiska kommitténs slutbetänkande Sverige, framtiden och mångfalden*. Stockholm

Dir.2001:87, Näringsdepartementet, *Översyn av mottagande av och introduktion för flyktingar*, Beslut vid regeringssammanträde den 1 november 2001. Stockholm

Regeringens proposition, 1997/98:16, *Sverige, framtiden och mångfalden - från invandrarpolitik till integrationspolitik*. Stockholm

Regeringens skrivelse, Skr. 1996/97:24, Utrikesdepartementet, *Invandrings- och flyktingpolitiken*, Överlämnades till riksdagen den 12 september 1996. Stockholm

Artiklar:

Nicklas Nordström, (1998), *Fortsatt flyktingstopp i Sjöbo efter valet*. Artikel av TT den 22 september. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9809/22/telegram/inrikes19.html>

Jan Samuelsson, (2000), *Nazismen i sydöstra Skåne*. Ystads Allehanda den 13 juni 2000. Sjöbo

Internet:

Integrationsverkets hemsida, <http://www.integrationsverket.se>

Integrationsverkets hemsida, <http://www.sverigemotrasism.nu>

Riksdagens hemsida, <http://www.riksdagen.se>

Sjöbos hemsida, <http://www.sjobo.se>

Övriga källor:

Henry Egidius, (2002), Natur och kulturs ”*psykologi lexikon*”. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Respons, (1998), *Modern kunskap för alla* (L-Ra). Finland: Betmarks Förlag AB

Jacobson/Göransson/Junker/Liljekvist-Borg/Nilsson, (2002), *Information om flyktingmottagning i Sjöbo kommun*. För perioden augusti 2001 till juli 2002.

INTERVJUFRÅGOR

bilaga 1

- Hur såg debatten ut fram till 2000, vilka var för och vilka var emot flyktingarna?
- Var det något speciellt som skedde före eller under 2000 då det blev klart att ta emot flyktingar?
- Vilka faktorer tittade ni på för att komma upp till siffran 25 st.
- Var det toppstyrt?
- Har det uppstått några problem i och med införandet?
- Vad finns det för argument för, eventuellt emot flyktingmottagande?
- Hur ser flyktingmottagnings politiken ut i Sjöbo?
- Anser ni att Sjöbo lyckats följa riksdagsbeslut och uppfylla de krav staten ställer på flyktingmottagandet?
- Kan flyktingmottagningen i Sjöbo följa riksdagsbeslut?
- Hur lång tid tog det från beslut och själva inflyttningen för de första?
- Har de som kommit stannat kvar i kommunen?
- Har någon uppföljning gjorts med de som är i kommunen?
- Finns det samarbete emellan olika myndigheter i Sjöbo?
- Hur ser samordningen ut mellan de olika huvudmännen för olika delar av introduktionen?
- Hur ser den kommunala och interkommunala samverkan ut?
- Hur ser informationsutbytet ut mellan invandrarverket och kommunen?
- Finns det konkreta och uppföljningsbara introduktionsprogram?
- Vilka mål finns för nyanlända flyktingars introduktion och integration?
- Hur är introduktionen upplagd och hur ser de samlade resurserna ut runt introduktionen?
- Är introduktionen individuell anpassad?
- Finns det någon introduktion för barn och ungdomar?
- Har det gjorts några uppföljningar av introduktionen?
- Hur ser det ut i år och finns det skillnader från föregående år?

- Finns det situationer som hänt som skapat förändring under arbetets gång?
- Har något fungerat bra resp dåligt? Isåfall vilket?
- Överförs det någon information om flyktingar till befolkningen?
- Under för hur lång tid är ”årskullarna” planerade att stanna i Sjöbo?
- I vilken utsträckning är de socialbidragsberoende?
- Hur ser budgeten ut, för flyktingmottagningen?
- Hur hög är introduktionsersättningen?
- Hur ser det ut på arbetsmarknaden för den här gruppen?
- Hår några fått arbete/praktik?
- Har ni använt värdfamiljer?
- Hur ser kontakten ut med svenskar på orten?
- Hur bor de och var i samhället?
- Finns det tillgång till tolk för gruppen?
- Vilken är den största gruppen som har kommit?
- Är det speciella skolor för svensk undervisning eller används de som på orten?
- Finns det tillgång till sysselsättning?
- Finns det föreningar som engagerar sig med flyktingarna och skapar sociala kontakter?
- Vilka förändringar skulle Du vilja göra i kommunen resp på regeringsnivå?
- Vilka nya debatter kommit upp inom flyktingpolitiken?
- Vilket har ni lyckats bäst med i planeringen för flyktingarna?

Kort presentation av våra intervjupersoner

bilaga 2

Stefan Lundgren: kommunstyrelsens ordförande och kommunalråd i Sjöbokommun sedan 1:a januari 99. Stefan är bosatt i Sjöbo och aktiv i moderaterna sedan 83. 91 kom Stefan in i kommunalstyrelsen som ordförande i kommunalstyrelsens personalutskott. Född i Malmö och har en officers bakgrund. Hoppade av lärarhögskolan när han blev invald som ordförande i kommunen. Officiell initiativtagare till flyktingmottagningen 00.

Bo Nilsson: oppositionsråd och ordförande för socialdemokraterna i Sjöbo kommun. Född norr om Sjöbo, har sin bakgrund inom facket och konsum och har varit med sen storkommunens bildande 74. Har aktivt verkat för flyktingar under hela tiden.

Caj-Åke Andersson: ordförande för folkpartiet i Skåne och Sjöbo, samarbetspartner med moderaterna i Sjöbo. Född i Malmö, bakgrund som polis, varit aktiv inom handboll på elitnivå och svärson till Madeleine Ramel, Övedskloster. Hon var en av dem som slogs hårt för flyktingfrågan 88. Caj-Åke gick in i partiet med en enda fråga, flyktingfrågan.

Per-Ingvar Magnusson: representant för sjöbopartiet som är ett oppositionsparti. Var med vid folkomröstningen '88 och stött vid Sven-Olle Olssons sida. Startade sjöbopartiet '90 med honom och Börje Ohlsson när de alla tre blev uteslutna från centerpartiet '89. De står öppna för en restriktiv flyktingpolitik.

Ingrid Nilgård: socionom, vikarierande integrationssamordnare sedan juni '03 och anställd i Sjöbokommun för att aktivt och praktiskt hjälpa flyktingarna med deras integration och introduktion. Bor i Veberöd, har en bakgrund inom flyktingarbete i bl. a. Landskrona, Trelleborg och Simrishamn.

Lisbeth Göransson: arbetsmarknadssamordnare, samarbetspartner med Ingrid Nilgård, har mycket att säga om flyktingarnas resurser och har varit med från början av implementeringen '00.

BEGREPP OCH DEFINITIONER

bilaga 3

Flykting: en utlänning som befinner sig utanför det land som han är medborgare i därför att han känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av detta lands skydd.⁷⁰

Rasism: Ideologiska föreställningar om den egna rasens överlägsenhet över andra raser. Hit hör fantasier om den ariska rasen och dess förmenta överlägsenhet över andra raser.

Förföljelse och trakasserier riktade från den dominerande delen av befolkningen mot individer och grupper som har annan hudfärg. Åtgärder av olika slag som utan att det sägs rent ut ger förmåner åt den politiskt dominerande gruppen i samhället samtidigt som andra utestängs från en mängd medborgliga rättigheter.⁷¹

Främlingsfientlighet: Begreppet refereras ofta till negativa attityder mot personer som invandrat till Sverige. Genom att använda begreppet kan man undvika att prata i termer av begreppet rasism, som anses vara ett starkt ord och oftast förknippas med eugenism. Eugenism står för den biologiska rasismens lära som utgår ifrån att det finns genetiska skillnader som är relevanta och legitima för att rangordna folk i bättre och sämre sorter eller raser. Genom att använda begreppet främlingsfientlighet kan man komma ifrån en sådan tolkning. Andra menar

⁷⁰ Andersson / Grafström / Gustafsson / Svensson / Öjring, 1997

⁷¹ www.sverigemotrasism.nu, (begrepp)

att begreppet rättfärdigar fientliga handlingar som hänvisas bero på främlingsrädsla, som framstår som en förståelig och mänsklig handling och är därmed accepterad.⁷²

Invandrarpolitik: omfattar flyktingpolitiken, alltså regelverket kring vem som får status som flykting och vem som får asyl i Sverige. Härunder hör även frågor som rör invandrarnas rättigheter samt alla de åtgärder som vidtas för dem som invandrat till Sverige.⁷³

Integrationspolitik: omfattar frågor som rör hela samhället, inte bara de invandrade.⁷⁴

Asyl: Uppehållstillstånd som ges till flykting eller de personer med flyktingliknande skäl, enligt bestämmelserna i utlänningslagen. Invandrarverket utfärdar tillstånden antingen som en följd av egna beslut, Utlänningsnämndens överprövning av Invandrarverkets beslut eller regeringens beslut i ärende.⁷⁵

Introduktionsplan: Av kommunen gemensamt med flyktingen och övriga lokala samverkanparter upprättad planeringsdokument, innehållande åtgärder som ska bidra till att flyktingen lär sig svenska, blir delaktig i samhällslivet och ges förutsättningar till självförsörjning.⁷⁶

Shablonbidrag: Statsbidraget för flyktingmottagning. Shabloniserat engångsbelopp som utbetalas till kommunen per mottagen flykting som omfattas av förordningen (1990:927). Bidraget ska täcka kommunens direkta merkostnad till följd av flyktingmottagandet, t.ex. Genomförandet av introduktionsprogrammet.⁷⁷

⁷² www.sverigemotrasism.nu, (begrepp)

⁷³ Dahlstedt, 2000, sid.2

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Andersson / Grafström / Gustafsson / Svensson / Öjring , 1997

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid.